

2001
ročník XLIV

Těšínsko

vlastivědný časopis

číslo 4

Obsah

1	Těšínsko ve světle sčítání 2001 na prahu 3. tisíciletí	Radim Prokop
9	Občané z Těšínska u Dunkerque	Otmář Malíř
17	300 let nemocnice konventu Milosrdných bratří v Těšíně	Dušan Müller
18	Hasičská přilba v Chotěbuzi	Petr Beck
21	Kdo byli „Dobrovolci z let 1918-1918 Bezručova kraje“?	Tomáš Adamec
23	PhDr. Eduard Míček (*19. 8. 1891- † 25. 6. 1962, Austin, Texas)	Bohumír Míček
26	Tři vlčí příběhy z Beskyd	Dana Piegřzová
27	Těšínitová formace Beskyd	Jiřina Kábrtová
29	Zajímavé botanické nálezy v okrese Karviná	Kateřina Švendová
32	Recenze	Karel Müller
33	Výstavní síň Muzea Těšínska Jablunkov	Ilona Pavelková

Vydává Muzeum Těšínska v Českém Těšíně
Adresa redakce: Muzeum Těšínska, 737 27 Český Těšín, Hlavní tř. 13 - 15
tel. 0659/761 211, fax 0659/761 223, E-mail: muzeum @muzeumct.cz
Odpovědný redaktor: ing. Jaroslav Keller
Výkonný redaktor: doc. Rudolf Žáček, Dr.
Tajemnice redakce: Vlasta Byrtusová
Redakční rada: dr. Karel Bogar, doc. dr. Mečislav Borák, CSc., Vlasta Byrtusová,
doc. dr. Dan Gawreckí, CSc., doc. dr. Blažena Gracová, CSc., dr. Dušan Janák,
Dr., prof. dr. Zdeněk Jirásek, CSc., dr. Jaromír Kalus, dr. Jiřina Kábrtová,
ing. Jaroslav Keller, dr. Irena Korbelářová, Dr., dr. Pavel Kouřil, CSc.,
dr. Karel Müller, doc. dr. Radim Prokop, CSc., dr. Erich Šefčík,
Kateřina Švendová, Petr Tesař, Jiřina Veselská, doc. Rudolf Žáček, Dr.
Grafický návrh: Petr Tesař. Studio UPGRADE, v.o.s. Ostrava
Odevzdáno do tisku: 17. 10. 2001
Vyšlo: 14. 12. 2001
Tisk: Kartis, ul. K. H. Borovského, 733 01 Karviná-Fryštát

Nevyžádané rukopisy, fotografie a kresby se nevracejí.

Za obsah článku zodpovídá autor.

Časopis lze zakoupit v Muzeu Těšínska v Českém Těšíně, Hlavní tř. 13
nebo v jeho pobočkách ve výstavní síni Musaion v Havířově, Dělnická 14,
v Památníku životické tragédie v Havířově-Životících, ve Výstavní síni Muzea
Těšínska v Karvině-Fryštátě, ve Výstavní síni Muzea Těšínska v Jablunkově,
ve Výstavní síni Muzea Těšínska v Orlové, v Technickém muzeu v Petřvaldě.
Rozšiřuje redakce, kde si lze také objednat (i telefonicky) předplatné nebo
jednotlivá čísla časopisu.

Vychází čtvrtletně, cena jednoho výtisku 15 Kč
pro předplatitele 10 Kč
celoroční předplatné 40 Kč a poštovné

Identifikační číslo: ISSN 0139-7605

Evidenční číslo MK ČR: E 11319

Podávání novinových zásilek povoleno Oblastní poštou v Ostravě č. j.
2726/92-P/1 ze dne 30. 11. 1992

Těšínsko ve světle sčítání 2001 na prahu 3. tisíciletí

Radim Prokop

Sčítání obyvatel v našich zemích vždy znamenalo důležitý zdroj poznání o vývoji a stavu populace, jejím územním rozložení podle administrativních kritérií, o vnitřní skladbě osídlení z hlediska věku, ekonomické aktivity, národnostní příslušnosti, náboženského vyznání, rovněž o úrovni bydlení, o stavu domovního a bytového fondu po stránce technické vybavenosti, tedy o číselných, podstatnou mírou ovlivňujících sídelní, hospodářské a společenské poměry ve všech oblastech státu. Retrospektiva jednotlivých censů v pravidelných desetiletých odstupech patří od poloviny 19. století k nenahraditelným zdrojům pro společensko-vědní bádání, zejména historiků, demografů, sídelních geografů, přirozeně i politologů, sociologů a celé kulturní sféry. V plném rozsahu platí uvedené konstatování o regionu Těšínska, jenž pro svůj pohraniční charakter a klíčové geopolitické postavení podléhal častým přelomovým proměnám v obdobích novověké historie. Jednotlivá sčítání mají široký význam i proto, že je v nich obsažena nesporná část obecně průkazné objektivit, i když samotný výklad a interpretace konkrétních výsledků sčítání mohou být rozdílné.

Jen málokterému celostátnímu sensu byl přikládán v očekávání výsledků takový význam, jako sčítání k 1. 3. 2001, které se uskutečnilo v demokratických podmínkách nově vzniklého českého státu, v období rozsáhlých společenských a ekonomických transformací, v etapě sbližování mezinárodních zájmů

středoevropského subkontinentu a při vytváření příhraničních euroregionů, kde nalezlo české Těšínsko své místo, nemluvě o rozhraní časovém v dimenzi tisíciletí. Všechny zmíněné reality se musely promítnout do rozhodování každého jednotlivce o vlastní identitě a společenském postavení. Faktický přínos získaných poznatků ze sčítání nutno chápat v širších vazbách a na pozadí událostí, k nimž v uplynulém desetiletí nejen u nás došlo. Organizace a faktické zdůvodnění nezbytnosti nedávného censu nebyly vždy dostatečně vysvětleny a veřejností pochopeny, takže přinesly i některé negativní stránky, které znevážily jisté údaje o národnostní skladbě, která se nemusela přiznávat, o majetkových poměrech a životní úrovni. Přesto se stalo sčítání významným celospolečenským aktem, o jehož důležitosti nelze pochybovat.

Souvislosti s celostátními trendy

Těšínsko jako integrovaná součást Ostravska se vyvíjelo v období posledního desetiletí (1991-2001) v závislosti na probíhajících ekonomicko-společenských a demografických procesech, jejichž dopad se vlivem regionálních zvláštností v mnoha směrech ještě prohluboval a zasáhl rozsáhlou sféru veřejného dění. Hodně se toho za krátkou dobu v životě a charakteru těšínské společnosti změnilo, takže nejlepším argumentem k zachycení toho nejpodstatnějšího, co se zde událo, je srovnání mezi uvedenými léty, kdy v demografickém vývoji dominovaly následující skutečnosti:

Český Těšín – Hlavní třída
foto Aleš Milerský

Český Těšín, ul. Odboje
foto Aleš Milerský

- a) zastavení populačního růstu a postupný úbytek absolutního počtu obyvatel,
- b) urychlení stárnutí populace a nepříznivé změny ve věkové skladbě s ohledem na přirozenou reprodukci,
- c) pokles ekonomické aktivity práceschopného obyvatelstva,
- d) výrazné změny v národnostní skladbě oslabením národnostních menšin,
- e) růst počtu cizinců s krátkodobým i dlouhodobým pobytem,
- f) vznik nových administrativních celků – krajů a mikroregionů po předpokládaném zániku nynějších okresů,
- g) integrační a desintegrační procesy v sídelním uspořádání regionu.

V evidenci sčítaného obyvatelstva bylo v letech 1869-1950 sledováno přítomné obyvatelstvo, od roku 1961 bydlící obyvatelstvo a v roce 2001 obyvatelstvo vč. cizinců s dlouhodobým pobytem. Rovněž letošní sčítání zahrnuje osoby s krátkodobým pobytem a dočasně přítomné. S ohledem na trvalý pobyt ubylo v České republice od roku 1991 úhrnem 9 282 obyvatel a jejich celkový počet se snížil z 10,302 215 na

Bohumín, nádraží
foto Aleš Milerský

10,292 933 obyvatel. Při započtení 70 tis. cizinců byl skutečný úbytek „domácí“ populace 80 tis. Také v obou příhraničních okresech Těšínska došlo ke snížení zalidnění, a to v okrese Karviná o 4 199 a v okrese Frýdek-Místek již podstatně méně - o 378 obyvatel. V proporcích celého státu představoval podíl zmíněných okresů na úbytku populace 49,3 %, což připadá v současných poměrech populačních změn až příliš hodně. Nutno přitom uvážit, že Karvinsko již delší dobu, prakticky od roku 1980, vykazovalo růst vystěhovalectví nad přistěhovalectvím a zvyšující se úroveň úmrtnosti, která zejména ve druhé polovině 90. let měla nepříznivý dopad na záporné hodnoty přirozených přírůstků na Frýdecko-Místecku. Nenalou váhu můžeme také přisoudit důsledkům transformačních procesů v nestabilitě sociálních poměrů a ve vysoké míře nezaměstnanosti, dosahující v roce 1998 na Karvinsku téměř dvojnásobné hodnoty průměru ČR.

V rámci Moravskoslezského kraje, kam byly uvedené pohraniční okresy včleněny, se podíl těšínský region v tomto vymezení na celkovém zalidnění s přihlédnutím k obyvatelstvu s trvalým a dlouhodobým pobytem (509 085 osob) bezmála 47 procenty. V souvislosti s tímto faktorem je třeba uvést, že v okrese Karviná bylo zjištěno ke dni sčítání 2001 celkem osob s dlouhodobým pobytem 1 134, s pobytem krátkodobým 474 a dočasně přítomných 12 739, v okrese Frýdek-Místek bylo zaregistrováno 448 osob s pobytem dlouhodobým, 409 s pobytem krátkodobým a 11 497 dočasně přítomných osob. V Moravskoslezském kraji uvádělo dlouhodobý pobyt 3 587, krátkodobý 1 606 a bylo dočasně přítomno úhrnem 70 218 osob. Jde o netradiční kategorii obyvatel, jakou dřívější statistika sčítání nevedla v evidenci. Otevření hranic volnému přílivu četných cizinců vyústilo k dříve neobvyklému fenoménu ve skladbě populace a zasluhuje si z řady příčin adekvátní pozornost vzhledem k rostoucímu počtu, který bude zcela přirozeně přinášet četné ekonomické a společensko-politické problémy. Pro srovnání mělo k příslušnému datu dlouhodobý pobyt v České republice téměř 70 tis. cizinců a bylo dočasně přítomných více než 714 tis. osob. Předběžné údaje ze sčítání, jaké v naší analýze uvádíme, se nebudou nijak zřetelněji odlišovat od definitivních výsledků, jež se očekávají od konce tohoto roku.

Nové poznatky ze sčítání ve vztahu k Těšínsku

Charakter pobytu obyvatel

Přestože výsledky sčítání z roku 2001 ještě nejsou podrobněji rozpracovány do administra-

ktivních struktur na úrovni obcí, můžeme konstatovat, že území Těšínska se významně podílí na rozložení populace státu a také mezi jednotlivými okresy Moravskoslezského kraje zaujímá nyní nejvyšší podíl vůbec. Největší postavení po Ostravě, neboť z celokrajského úhrnu obyvatel připadá na okres Karvinou 22,0 % a na frýdecko-místecký okres 17,8 % populace s trvalým a dlouhodobým pobytem. Samostatně u kategorie osob s dlouhodobým pobytem (31,6 %) se okres Karviná nachází ve značně odlišné situaci od jiných okresů a jen v menším odstupu od Ostravy (39,6 %). Taktéž okres Frýdek-Místek má po této stránce poměrně vysoké podílové zastoupení (12,5 %). U osob dočasně přítomných jeví se v meziokresním srovnání mnohem větší vyrovnanost, když za Ostravou (31,8 %) následují postupně okresy Karviná (18,1 %), Frýdek-Místek (16,4 %), Bruntál (12,5 %), Opava (12,1 %) a Nový Jičín (9,1 %). Je z toho zřejmé, že ve všech okresech kraje došlo k poměrně vysokému přílivu populace, hledající zde možné uplatnění a krátkodobě vykazující velkou migrační mobilitu. Podílem mužů ve všech kategoriích pobytu patří v kraji prvenství Ostravě (24,7 %), za ní jsou hodnotovým pořadím opět okresy Karviná (22,2 %) a Frýdek-Místek (17,9 %) před ostatními okresy. Věcně a metodologicky je sčítání zajímavé a na rozdíl od předcházejících přínosné touto okolností, že v něm byla přikládána daleko větší váha zvláštnímu rozlišení cizinců z hlediska délky a charakteru jejich pobytu, zřejmě proto, aby tato kategorie obyvatelstva mohla být racionálněji specifikována pro praktické účely. Takový záměr umožňuje mj. hlubší poznání samotných příčin zahraniční imigrace. Můžeme si přitom z více důvodů položit otázku: jaká je nyní populace Těšínska, v čem se změnila během uplynulých deseti let? Je to sice „historicky“ velmi krátká doba, avšak v ovlivnění společenského dění mohla znamenat mnoho. Měla svůj hluboký smysl, neboť všechny již uvedené tendence celostátního dosahu, typické pro sídelní a populační vývoj polistopadového období z 90. let plně platily i pro těšínský region, přestože se u nich projevovala větší či menší spjatost s regionální poměry Ostavska a kraje.

Věková skladba a její hlavní znaky

Úbytek obyvatel v obou pohraničních okresech Těšínska nemusel být tak citelný, kdyby neměl za následek některé strukturální změny v charakteru populace, zejména věkového profilu, zaměstnanosti a úrovně ekonomické činnosti. Můžeme zaznamenat významné posuny v proporcích jednotlivých věkových skupin, kde však srovnatelnost mezi léty 1991 a 2001 není plně

*Lázně Darkov
foto Aleš Milerský*

adekvátní, protože se produktivní věk u mužů a žen prodloužil. Ve statistikách posledního sčítání začíná poproduktivní kategorie žen až od 60 let, zatímco dříve se uváděla od 55 let. Použijeme-li za kritérium „stárnutí“ podíl skupiny předproduktivního věku (0-14 let) v celkové věkové skladbě, došlo k podílovému zmenšení uvedené věkové skupiny jak v okrese Karviná (z 21,7 % na 17,5 %), tak Frýdek-Místek (z 21,8 % na 17,5 %) za pouhých deset let. V absolutních hodnotách to představovalo v prvním případě úbytek 12 537 dětí a ve druhém 9 712 dětí. Ve skupině poproduktivního věku bylo zjištěno sčítáním na Karvinsku úhrnem 46 734 osob (16,6 %) a na Frýdecko-Místecku 39 908 osob (17,5 %). V Podbeskydí je tedy obyvatelstvo věkově starší než v severní průmyslové části těšínského pohraničí. Výhledově není za dané situace vůbec povzbudivé, že poproduktivní obyvatelstvo je téměř stejně početné jako dětská složka, takže k posunům věkového rozvrstvení bude hlavně docházet u populace produktivního věku.

Ekonomická aktivita obyvatel

Za minulého společensko-politického systému se považoval za kritérium hospodářské vyspělosti a za stupeň životní úrovně rozsah zaměstnanosti, se zvláštním zřetelem na ekonomickou aktivitu žen. Někdy až mechanickým rozšiřováním pracovních příležitostí bez ohledu na celospolečenskou ekonomickou efektivnost docházelo na území nyníššího Moravskoslezského kraje v letech 1961-1991 k celkovému růstu ekonomické aktivity obyvatelstva v souhrnu mužů a žen od 45,1 % do 50,1 %. K výkyvům míry zaměstnanosti došlo pouze v rámci ekonomické aktivity mužů, a to poklesem v roce 1970 z předcházející dekády (55,4 %) na 54,5 % a v roce 1991 z 55,0 % (1980) na 54,1 %. Zlomovým obdobím vývoje ekonomické aktivity se stalo poslední desetiletí 20. století, kdy se snížila

Karviná,
náměstí T. G. Masaryka
foto Aleš Milerský

ekonomická aktivita všeho obyvatelstva na 40,6 %.

V porovnání s uvedeným trendem kraje byla celková zaměstnanost v okrese Karviná poněkud nižší a v příslušných letech 1991-2001 se snížila z 50,3 % na 38,2 %. Přitom v žádném jiném okrese moravskoslezském neklesla ekonomická aktivita pod 40 %. Vyjádřeno absolutní hodnotou to znamenalo ztrátu 49 855 pracovních příležitostí radikálním útlumem hornictví a restrukturalizací těžkého průmyslu. Ke značnému omezení zaměstnanosti došlo v odvětví stavebnictví zastavením hromadné bytové výstavby.

Snížení ekonomické aktivity nebylo způsobeno jen omezením pracovních míst na Karvinsku, ale též v přilehlém území OKR, kam hodně obyvatel odtud vyjíždí za prací a kde proces průmyslového útlumu měl rovněž tíživý dopad na pokles zaměstnanosti.

Obdobný poklesný trend vykazovala ekonomická aktivita bydlícího obyvatelstva v okrese Frýdek-Místek, která se ve stejném období snížila z 50,1 % na 40,9 % a dá se vyjádřit ztrátou 20 898 pracovních míst, obsazených dříve populací okresu i v sousedních okresech. Nezpůsobilo to takové sociální otřesy jako v předcházejícím případě, avšak důsledky nově vzniklé situace byly přece jen velmi citelné, mj. snížením zaměstnanosti žen v textilním průmyslu, která byla v okrese Karviná celkově vůbec nejnižší (33,3 %) mezi okresy kraje. Také hutnictví pocítilo svým útlumem úbytek četných pracovních příležitostí, ekonomickým dosahem nesporně ještě větší.

Bude jistě zajímavé si ukázat, jaké změny v úrovni ekonomické aktivity zaznamenalo obyvatelstvo nejdůležitějších měst, konkrétně u velikostní skupiny nad 10 tis. obyvatel. Za poslední dekádu se ekonomická aktivita obyvatel Havířova podílově snížila z 51,4 % na 37,5 %, přičemž v jiné obci nyní pracuje 16 227 osob, tj. 49,6 % ekonomicky činných z jejich úhrnu bydlištěm ve městě. Hodně obdobná situace z pohledu tohoto ukazatele se jeví u města Karviné - poklesem z 51,3 % na 37,2 %, kdy mimo město pracuje 6 470 osob, tedy 26,7 % ekonomicky aktivních. Frýdek-Místek, který měl v roce 1991 ekonomickou aktivitu obyvatel mezi městy Těšínska

nejvyšší (52,6 %) si zásluhou vysoké zaměstnanosti žen v tomto směru udržuje prvenství i nyní (41,3 %). Může se zdát překvapivé, že za ním nyní následuje Třinec (40,9 % ekonomicky činných), i když 15,6 % (2 492 osob) pracuje jinde. O Bohumínu platí, že si relativně vysokou a dosti vyrovnanou míru ekonomické aktivity obyvatel vcelku udržuje, ačkoliv ani toto město se nemohlo vyhnout regionálním výkyvům a poklesné tendenci z 52,2 % na současných 40,3 % ekonomicky činných. Český Těšín měl v roce 1991 nejnižší úroveň v příslušném ukazateli (48,4 %) z velikostně srovnatelných měst Těšínska, avšak i u něj došlo k poklesu (nyní 39,7 %), nicméně je přitom podstatné, že již menší část jeho ekonomicky aktivních obyvatel (41,0 %) pracuje mimo své bydliště, což ještě v nedávné minulosti nebylo. Ekonomické a společenské proměny se v jeho organismu projeví snad nejpozitivněji ze všech těšínských měst. Český Těšín leží vlastně přímo ve středu pohraničního ruchu s polskou částí Těšínska a má prospěch zejména z výhodné infrastruktury dopravní, obslužné a intelektuální, která mu zaručuje mimořádné střediskové postavení. Menší města a venkovské obce nejsou ve sčítání ještě rozpracovány do souhrnného srovnání.

Změny v národnostní skladbě obyvatelstva

Abychom pochopili dosah národnostních změn v uplynulém desetiletí, je třeba si uvést některé celostátní trendy, jež souvisely s národnostním vývojem v České republice. Málokdo očekával, že v zastoupení národnostních menšin dojde k takovým posunům a vliv rozdělení společného státu se slovenským státotvorným národem přinese tolik ovlivnění v národnostní sféře obyvatel, nevyjímaje ani Těšínsko. Navíc je třeba se zamyslet nad faktem, že velká část populace nepochopila význam národnostní příslušnosti v poslání sčítání a shodou okolností či nedůsledností statistické evidence vůbec nepřiznala tento důležitý fenomén v politickém a kulturním vývoji zemí střední Evropy a v národnostně smíšeném území pohraničních oblastí, kde etnická, resp. národnostní skladba sehrává obvykle důležitou roli, nikoliv rozdělovací, ale stmelující nadnárodní zájmy.

V měřítku celostátním se ukázalo, že integrační a asimilační tendence na úkor národnostních menšin postupují rychleji než se předpokládalo. Je to přirozený jev multietnického prostředí, v němž nelze zabránit přiklání se k majoritní a funkčně jednodušší národní integritě, což platí v obecném slova smyslu. Česká republika je typickým státem národnostních minorit, které ani zdaleka nepřinášejí ve

vzájemném soužití již tolik problémů jako v předválečném období. Etnická skladba přestala být výlučně hlavním faktorem politického rozhodování a stále větší váhu nad ní má otázka občanství, v němž jsou zastoupena i národnostní práva.

Čím jsou výsledky sčítání v národnostní skladbě českého státu překvapující? Především početním oslabením téměř všech národnostních menšin, i těch, jejichž kořeny tkví v majoritní české národnosti, kde máme na zřeteli nefunkční moravskou a slezskou národnost. Považovat moravskou národnost za nejpočetnější národnostní menšinu, přestože se k ní v roce 2001 přihlásilo 373 294 obyvatel ČR, by bylo jistě absurdní, a nic na tom nemůže ani změnit fakt, že počet těchto „Moravanů“ se od roku 1991 snížil téměř o 1 mil., přesněji vyjádřeno – z 1,362 313 na 373 294 příslušníků, podílově z 13,2 % na hodnotu 3,6 %. Rovněž u slezské národnosti byl zaznamenán výrazný pokles, představující početně úbytek 33 198 jedinců, ze 44 446 na 11 248 osob. Z uvedených údajů je zřejmé, že se skutečná identita obou národností nepotvrdila a také návrat k zemskému zřízení v administrativně-politické správě neuskutečnil, jak mnozí proklamovali ve zdůvodnění zmíněné národnostní příslušnosti. Oběma „umělým“ národnostem chybí vlastní jazyk a prokazatelné národnostní cítění, nemluvě o dalších národních atributech.

Zvláštní pozornost nepochybně zasluhuje slovenské obyvatelstvo, pokud se hlásilo k vlastní národnosti. Statisticky jeho počet značně poklesl z 314 877 na 183 749 osob. Někteří občané uvedli více národností a dvojí občanství, jež budou zahrnuty do definitivních výsledků sčítání. Kde zmizelo od předcházejícího censu 131 128 Slováků a proč se téměř vytratila romská populace, jejíž počet se celostátně odhaduje na 180-200 tis. osob? Vzbuzuje to hodně pochybností a úvah o národnosti příslušnosti, jak byla v posledním sčítání prezentována, za situace, že u 353 019 obyvatel nebyla národnost zjištěna nebo vůbec příznána. Nejsou zde utajeni především Slováci a Romové? Snížení početnosti polské národnostní menšiny o 8 412 osob na 50 971 příslušníků je

vzhledem k její značné územní soustředěnosti v celostátním měřítku přiměřené. K romské národnosti se přihlásila jen nepatrná část (11 716) romské populace. Z ostatních minorit se snad neočekával další pokles příslušníků německé národnosti. Co potvrdilo sčítání 2001 v národnostní skladbě Těšínska, o němž je známo, že představuje celostátně region s největší pestrostí etnických struktur? Trend národnostního vývoje, jak jej známe na Ostravsku z předcházejících poválečných desetiletí, již nepokračoval vlivem poklesu masového přistěhovalectví z jiných oblastí,

ale zcela se zastavil v nových ekonomických podmínkách, kdy došlo k významnému zvratu, který urychlil některé procesy etnické i společenské integrity a jí vystavil odolnost národnostní příslušnosti jednotlivých minorit. Na národnostní proměny s ohledem na specifikum těšínského pohraničí silně působila forma usídlenosti ve zdejších prostředí a v návaznosti s tím těž generační posloupnost ve spojitosti s délkou pobytu, jakož i prohlubující se soužití v typickém multietnickém regionu, kde nejsilněji působilo „odnárodňování“ v národnostně smíšených rodinných svazcích majoritního obyvatelstva a snad největší odolnost si uchovalo u dlouhodobě usídlené místní populace.

Typickým znakem těšínského příhraničí ve vývoji uplynulého desetiletí je nápadné „zeštíhlení“ národnostních menšin a posílení české populace, mj. též na úkor některých pomyslných národností, k jakým počítáme především moravskou a slezskou (viz následující srovnání):

Karviná, ul. Svatováclavská
foto Aleš Milerský

národní příslušnost	počet příslušníků (2001)	změny 1991/2001		bilance +/- okrese	
		absolutně	v %	Karviná	Frýdek-Místek
česká	421 292	+40 798	+10,7	+20 988	+19 810
moravská	8 105	-24 903	-75,4	-11,367	-14 639
slezská	3 610	-9 361	-72,2	-5 981	-3 386
slovenská	22 169	-11 294	-33,8	-8 192	-3 108
polská	36 501	-7 986	-17,9	-5 285	-2 710
německá	782	+78	+11,1	+1	+77
romská	501	-999	-66,6	-780	-219

+/- absolutních číselch

Haviřov
foto Aleš Milerský

Prakticky tři čtvrtiny „Moravanů“ se přiklonilo k české národnosti, což na nepatrné výjimky platí rovněž o „Slezanech“. Na přírůstcích české populace se rovněž podíleli Slováci, vcelku malá část Poláků a Romové, kteří vlastní romskou národnost přiznávali jen v ojedinělých případech. Přitom taková města, jako Karviná, Haviřov, Orlová či další vykazují zřetelnou koncentraci romského etnika a samotné Karvinsko v nejvíce devastované části bytového fondu a životního prostředí především. Těžko provádět osvětu a vzdělávání právě u tohoto etnika, jestliže příslušnost ke svým tradicím a etnickému původu nechce ani přiznávat. Jeho „národní integrita“ s majoritním českým obyvatelstvem je jen formální a mnohdy ryze účelová z obavy před separací životním způsobem. Totální pokles národnosti moravské a slezské vyjadřuje ve

skutečnosti teritoriální původ, podle něhož se velká část nynějšího obyvatelstva na Těšínsko přistěhovala z moravského území a Slezany se cítí především věkově starší místní usídlené obyvatelstvo. Více než 11 tis. Slováků v oblasti se někam vytratilo, asimilovali nebo nechťeli přiznat národní příslušnost, neboť asi 16 tis. osob k žádné národnosti statisticky nepatří, ale národnost jim nikdo nevzal. Obava z přiznání národnosti příslušnosti postrádá v této souvislosti logiku a praktické opodstatnění.

Nejodolnější národní komunitou se ukazují v rámci Těšínska Poláci, což názorně potvrzují jejich nejnižší podílové změny v úbytku zdejší minoritní populace. Naproti tomu územní kontinuita Slováků se svou původní vlastí v podmínkách rozděleného státu se zřejmě oslabila a přetrvává dosud zjména u starší generace, zatímco mladí rodáci slovenského původu v České republice již nemají tak hluboké národní kořeny a cítí se zejména českými občany. Nejde zde v pravém slova smyslu o národní odcizení, nýbrž spíše o podcenění etnických kořenů a o přizpůsobení se praktickým potřebám života. Přesto je vhodné připomenout, že z celého moravsko-slovenského příhraničí žije v okrese Frýdek-Místek nejvíce Slováků, téměř třikrát více než v okresech Zlín, Břeclav, Hodonín nebo Břeclav, a ještě početnější rozdíl než v okresech Vsetín a Uherské Hradiště.

Pořadí měst s největším počtem (podílem) slovenského a polského obyvatelstva dává s ohledem na charakter Těšínska velmi specifický obraz s přihlédnutím k soustředěnosti a závislosti na stupni urbanizace:

Slováci	Poláci
1. Karviná – 5 468 (8,4 %)	1. Třinec – 6 911 (17,7 %)
2. Haviřov – 4 378 (5,0 %)	2. Karviná – 5 081 (7,8 %)
3. Frýdek-Místek – 2 607 (4,2 %)	3. Český Těšín – 4 165 (15,7 %)
4. Orlová – 2 074 (5,9 %)	4. Haviřov – 2 823 (3,2 %)
5. Třinec – 1 455 (3,7 %)	5. Orlová – 1 133 (3,2 %)
6. Český Těšín – 1 142 (4,3 %)	6. Bohumín – 741 (3,2 %)
7. Bohumín – 996 (4,2 %)	7. Frýdek-Místek – 238 (0,4 %)

Počet obyvatel s nepřiznanou a nezjištěnou národností v předcházejících městech (odstupňováno) se zdá za dané situace velmi vysoký: Haviřov (4 519), Karviná (2 360), Frýdek-Místek (1 954), Orlová (972), Bohumín (891), Třinec (737) a Český Těšín (704). Rovněž tato utajená stránka národní identity by si zasloužila hlubší zdůvodnění v konečných výsledcích příslušného sčítání.

Náboženské vyznání

Těšínsko v tomto směru není vůbec jednotlé a ukazuje velké ovlivnění původní náboženské skladby poválečnými migracemi za

pracovními příležitostmi a lepším bydlením v průmyslovém prostředí. Podstatný rozdíl mezi oběma pohraničními okresy proporcemi populace věřící a bez vyznání vyplývá z odlišné úrovně usídlenosti a z některých regionálních tradic, podmíněných historickým vývojem v podbeskydské části Těšínska. Přistěhovalé obyvatelstvo hledalo poměrně obtížně vztah ke kulturním a duševním hodnotám oblasti, kde se usídlovalo. Pouze menší část z něj přenesla do nového prostředí jistou míru náboženského přesvědčení, přičemž nejmladší generace byly vedeny minulým režimem zcela v duchu ateismu.

Jestliže v okrese Karviná potvrdilo sčítání 2001 výraznou převahu populace bez vyznání (55,0 %) oproti podílu nábožensky věřících (36,6 %), v okrese Frýdek-Místek je situace diametrálně jiná a převažují zde věřící (51,8 %) nad obyvatelstvem bez vyznání (40,6 %). Nejvíce věřících připadalo na církev římsko-katolickou (73 739, resp. 80 963 osob), tedy úhrnem podílově 70,0 %, po ní následovaly církve českobratrsko-evangelická (4,8 %), čl. husitská (1,3 %) a další ve formě různých sekt (23,9 %), jejichž přívrženců je více než 50 tis., kdežto u 8,0 % obyvatel nebyla náboženská příslušnost vůbec zjištěna. Početností vyznavačů náboženských sekt je proslulé zejména Třinecko, Jablunkovsko a Českotěšínsko (přes 32 tis.), méně již Karvinsko (kolem 20 tis.). V žádném jiném okrese České republiky náboženské sektářství není tak rozvinuto.

Mezi městy mají největší podíl obyvatel bez vyznání Orlová (65,2 %) a Havířov (61,5 %), více než polovinu ještě Frýdek-Místek (55,9 %), Karviná (54,7 %) a Bohumín (52,6 %), naopak nejvíce nábožensky věřících žije v Třinci (60,4 %) a Českém Těšíně (56,0 %). Z celého Moravskoslezského kraje vykazuje srovnatelnou míru věřících mezi městy nad 10 tis. obyvatel pouze Hlučín (58,4 %), nejmenší naopak město Bruntál (22,1 %). Těšínsku proto patří rozvinutost náboženského života vskutku důležité místo, což se dotýká veřejného dění s přilehlým polským příhraničím.

Obytné prostředí

Těšínsko ve vymezení okresů Karviná a Frýdek-Místek disponuje rozsáhlým domovním fondem (72 514 domů), z nichž připadá na trvale obydlené domy 64 948 (89,6 %), mezi nimiž je 54 691 (84,2 %) rodinných domků. Tato rodinná zástavba je daleko typičtější pro Frýdecko-Místecko (34 687) než Karvinsko (20 004 rodinné domky). Uvedený fakt svědčí o rozdílném charakteru bydlení a úrovně urbanizace podílem venkovských forem na osídlení, které v Podbeskydí výrazně převládají. Z pohledu podílu neobydlených domů je v příznivější situaci příhraničí karvinské (6,9 % neobydlenosti) než frýdecko-místecké (12,8 %).

Kapacitou bytového fondu obydleného trvale (úhrnem 183 923 bytů) je převaha na straně urbanizačně více rozvinutého karvinského průmyslového teritoria (95,9 %) před frýdecko-místeckou oblastí (90,1 %) ze všech bytů. Určujícím faktorem bytové kapacity v tomto ohledu bylo rozložení hromadné bytové výstavby, která byla soustředována ponejvíce do přilehlého území v blízkosti hlavních průmyslových středisek. Velká část trvale neobydlených bytů v okrese Frýdek-Místek (9,0 %

Havířov, Hlavní třída, obchodní centrum Elan
foto Aleš Milerský

bytové kapacity) je využívána k rekreačním účelům. Převahou rodinných domků v celkové obytné zástavbě se především vyznačují města (Třinec 79,7 %, Český Těšín (78,5 %), Bohumín (77,7 %), Orlová (73,3 %) a Frýdek-Místek (67,6 %) k překvapení též Havířov (53,4 %) a Karviná (52,4 %). Určující část bytového fondu je však umístěna v obytných činžovních domech hromadného bydlení.

Jak se vyvíjela populace nejdůležitějších měst?

Do územního a populačního vývoje měst těšínského pohraničí zasáhly v průběhu 90. let uplynulého století silné desintegranční tendence,

Orlová
foto Aleš Milerský

obdobně jako v četných jiných městech kraje, jež postihly jak Bystřici n. O., Hnojník a Morávku z menších obcí, tak Frýdlant n. Ostr. a Jablunkov z obcí městských, méně již okresní město Frýdek-Místek, Paskov či Vratimov na Frýdecko-Místecku, kdežto v okrese Karviná se tehdy

osamostatnily pouze 2 obce – Horní Suchá a Doubrava. Zmíněný proces se ani později nezastavil. Z hlediska populačního vývoje zaslouží si pozornost, pokud máme k dispozici údaje ze sčítání, alespoň města největší, jak uvádíme ve srovnání mezi léty 1991-2001:

Město	Bydlící obyvatelstvo v roce 1991	Obyvatelstvo v roce 2001 s pobytem trvalým	Obyvatelstvo v roce 2001 s pobytem dlouhodobým	Bilance 91/01 ⁺
Havířov	86 297	86 966	307	+976
Karviná	68 405	64 761	280	-3 364
Frýdek-Místek	65 029	61 577	159	-3 293
Třinec	45 210	39 005	90	-6 115
Orlová	36 339	34 945	76	-1 318
Český Těšín	28 711	26 490	83	-2 138
Bohumín	23 686	23 370	60	-256

+/ včetně dlouhodobého pobytu

V uplynulém desetiletí zaznamenalo nové město Havířov jako jediné populační růst, který sice není nijak značný, ale s ohledem na perspektivní výhled znamená velmi pozitivní bilanci. Je tomu tak proto, že kvalitou bydlení a životního prostředí má před ostatními městy řadu výhod, a z těch příčin, že jeho ekonomická a společenská orientace je v mnoha vazbách úzce spjata s krajským centrem Ostravou, má prospěšné příhraniční kontakty s Českým Těšínem a díky železničnímu dálkovému napojení se všemi oblastními centry státu. Ostatní města těšínského regionu se v období

transformačních přeměn k tržní ekonomice – snad více než se čekalo – vylidňují, z nich jistě nejcitelněji bývalý hutnický gigant Třinec a s ním nejvíce zprůmyslněná města Karviná a Frýdek-Místek. Přestože zmíněný trend platí rovněž o Českém Těšíně, je tomu tak spíše nepřímou útlumem okolního průmyslu, k němuž zmíněné pohraniční město hodně tíhlo zaměstnaností obyvatel. Před závažnými ekonomickými proměnami stojí Orlová a Bohumín, které mohou být příslibem do budoucna pro celou oblast při vytváření euroregionů Těšínské Slezsko a Beskydy.

Podkladové zdroje:

Předběžné výsledky sčítání lidu, domů a bytů 2001. Moravskoslezský kraj. Český statistický úřad. Ostrava, červenec 2001.

Sčítání lidu, domů a bytů 1991. Severomoravský kraj, Krajská statistická správa v Ostravě, září 1993.

Sčítání lidu, domů a bytů 1991. Okres Karviná. Okresní statistická správa v Karviné, prosinec 1992.

Sčítání lidu, domů a bytů 1991. Okres Frýdek-Místek. Okresní statistická správa ve Frýdku-Místku, prosinec 1992.

PROKOP, R. a kol.: Sčítání z netradičního pohledu. Předběžné výsledky nejen za Severní Moravu a Slezsko. Ostrava, OSNA 1991.
PROKOP, R.: K populačním přeměnám v české části Těšínska v meziválečném období a po roce 1945. In: Slezský sborník, roč. 98, 2000, čís. 1-2, s. 46-62.

PROKOP, R.: Problémové okruhy strukturálních proměn těšínského pohraničí v procesu transformace 1990-1998. In: Změny geografického prostředí v pohraničních oblastech horoslezského a ostravského regionu. Ostravská univerzita, Ostrava 2001, s. 37-40.

SOKOLOVÁ, G. – HERNOVÁ, Š. – ŠRAJEROVÁ, O.: Češi, Slováci a Poláci na Těšínsku a jejich vzájemné vztahy. Slezský ústav SZM v Opavě, Nakladatelství Tilia 1997.

OBČANÉ Z TĚŠÍNSKA U DUKERQUE

Otmar Malíř

Tímto článkem chci podrobněji popsat bojovou činnost I. Čs. samostatné obrněné brigády na Západě, ve které bojovala jedna třetina našich vojáků z území Těšínska. Chtěl bych tak navázat na článek již zesnulého Jaroslava Šafaříka, uveřejněném v Těšínsku č. 1/1990.

Je pravdou, že hodně vojáků z území Těšínska obsazeného Němci dezertovalo od německého wehrmachtu, do něhož byli nuceni na povolávací rozkaz nastoupit. Byli to vlastně ti, co se cítili být věrní Československé republice. Nebáli se nasazovat znovu svůj život za svou vlast, za Těšínsko. Byli ale i tací, kteří dali přednost pohodlnému životu bez nebezpečí ohrožení života a zůstali v anglickém nebo americkém zajetí.

Již první utečenci z německého Afrika Korpsu byli ze zdejšího kraje: br. Přivara František, Malíř Otmar a Siuda Ladislav z Prostřední Suché, Toman Josef z Dolních Bludovic, Mucha Josef z Trínce a Pilch Pavel, Parma Viktor z Petrovic u Karviné a Velc Viktor z Hlučína. Také Motyka Alfréd z Karviné a Běleš Jan z Trínce. Byli i mnozí jiní.

V Africe se již dne 9. května 1943 vzdal generál maršál Messe a generál Cramer. 12. května 1943 byli zajati na Cabonském výběžku Královským plukem 4. Indické divize generál von Armin u města St. Marii du Zit. Také my jsme padli do zajetí. Celkem padlo do zajetí 248 000 vojáků a 15 německých generálů.

Ale již dne 27. května v nočních hodinách ve 23.15 hod. jsem využil situace s br. Michaelem z Petrovic a přiblížili jsme se k ostatním drátům, kterými byl obehnan tábory v Tunisu. Zavolal jsem na strážného seržanta Anglána (Tomiho) I am no German, I am Czech! Nejsem Němec jsem Čech. Voják konající strážní službu přikročil k ostatnímu drátu, udělal v něm prostor a my jsme prošli. Převzal nás a zavedl k veliteli stráže, kde jsme se ihned hlásili jako Češi a že chceme do československé armády. Vyzvedli jsme ještě další kamarády za doprovodu dvou anglických vojáků, a to br. Přibíka, Muchu a Velce. Ještě téže noci nás odvezli na velitelství britské divize. Službu konající plukovník nám umožnil vstoupit do Pioneer Corp 8. britské armády, což jsme s radostí přijali. Tento útvar byl motorizovaný a zásobovali jsme zajatecké tábory v Tunisku i v Lybii. U tohoto útvaru jsme setrvali až do 22. října, kdy jsme odpluli do Anglie.

5. listopadu 1943 jsme byli přijati do Čsl. zahraniční armády v Edimburgu a převezeni do

výcvikového prostoru Chalkwell u Southend on - sea. Je to východní část Anglie u ústí řeky Temže do Severního moře.

Po různých cvičeních, kurzech a školeních jsme se cvičili nalodovat a vylodovat. Dne 27. srpna 1944 jsme tento prostor opustili a přesunuli se do přístavu Southern. To už se tušilo, že se budeme plavit přes kanál, do Normandie.

Tak se také stalo. Již v 5.00 hodin jsme se rozloučili se břehy nezapomenutelné Anglie, jak jsme říkali Anglii, svému druhému domovu. V 11.05 hodin jsme se vylodili z lodě SAMPA jako druhá záloha 21. armádní skupiny pod velením generála B. Montgomeryho.

První bojovou akcí, při níž Československá sam. obrněná brigáda převzala iniciativu, byl útok na německé pozice dne 28. října 1944, v prostoru motopraporu a druhého tankového praporu, z belgické strany perimetru. Ihned ráno, v sobotu v 6.30 hodin, vnikla uskupení motopraporu a části brigádní štábní roty do předsunutých nepřátelských postavení, zničila protivníka a vrátila se z hloubky území 1 km do svých původních postavení. Za brigádní štábní rotu to byli opět naši Těšíňáci jako tankisté: Pavel Pilch, Josef Supík, Pavel Supík, Jan Sagitarius, Alois Macošek, Otmar Malíř, bratři Prokešové, Adolf Kaleta (zvaný Mánička), František Přivara, Viktor Parma a další, které si již nepamatuji. Při této skvělé bojové akci jsme zajali 5 důstojníků, pobili 202 nacistů a 364 mužů zajali.

Po silné zimě a velmi špatném počasí na začátku r. 1945 se na jaře probouzela i bojová činnost. Naše vojenská rozvědka zjistila, že začátkem dubna má být v západním úseku provedena větší německá útočná akce. Československé, britské a francouzské jednotky se

Zleva maršál B. Montgomery, velitel 21. arm. sboru, brig. gen. A. Liška, velitel Čs. sam. obr. brigády, únor 1945

Brigádní generál Alois Liška, velitel 1. Čs. sm. obr. brigády ve Velké Británii

v úseku začaly připravovat obranu a zároveň byl úsek posílen několika záložními jednotkami. Němci udeřili až 4. dubna 1945, kdy německý pěší prapor zaútočil na francouzskou rotu bránící úsek na pobřeží. Útok byl ale včas avizován a německá pěchota byla naším dělostřelectvem a francouzskou jednotkou zastavena. Němci ale udeřili znovu, tentokrát v síle několika praporů a mnohem lépe připraveni. Během útoku se zmocnili opěrného bodu naší obrany – továrny Filature a několika okolních farem. Velitelství Čsl. brigády se domnívalo, že se nepřítel stáhne zpět, ale tentokrát se tak ne-

stalo. Slabé útoky našich tanků a francouzské pěchoty ráno 10. dubna Němce z továrny nevyhnaly. Proto francouzské velitelství připravilo na 11. dubna 1945 společný útok s cílem dobýt továrnu Filature, přezdívanou též Filature City.

Ve středu 11. dubna byl mezi 14.00 a 15.00 hodinou vydán na velitelství 33. francouzského pěšího praporu rozkaz k útoku. Podle něj se útoku měla účastnit 6. a 7. pěší rota 33. francouzského praporu (dále 6. a 7. rota), 1. rota čs. tankového praporu nasazená jako pěší rota (dále 1. rota) a tanky velitelství roty (VR) 1. tankového praporu, které měly podporovat útok 7. roty. Úkoly byly pro útok rozděleny takto: v 17.30 hodin roty vyrazí ze svého postavení, 1. rota zaútočí na valy u továrny z farmy Vie Deran, 6. rota, krátce po vyražení 1. roty zaútočí ze stejného místa na farmu Vanhersek, nalevo od továrny, a 7. rota podporovaná tanky VR bude postupovat podél kanálu Berges à Furnes přímo na továrnu. Útok bude podporován palbou čs. dělostřeleckého pluku a tanky 3. roty 2. tankového praporu. Ve všech dalších úsecích budou v té době prováděny rušivé a protibaterijní palby z děl a tanků.

1. rota byla nedávno začleněná do stavu brigády. Mužstvo bylo složeno z vojáků už zrušeného motorizovaného předzvědného oddílu (MPO), bývalých vojáků Wehrmachtu, kteří se stali dobrovolnými příslušníky čsl. zahraniční armády. Velitel 1. roty štkp. Oto Procházka vydal rozkaz k útoku v 15.00 hodin a do 17.15 hodin zaujala rota své postavení ve východišti k útoku, na farmě Vie Deram. Rota byla rozdělená takto: 1. četa zalehla severně od farmy, 2. četa přímo na farmě, 3. četa jižně od farmy a 4. četa spolu s velitelem roty obsadila bezejmenou farmu naproti továrně.

Dělostřelecká příprava začala deset minut před útokem a drtivě ničila postavení nepřítele. Zároveň dělostřelci vytvořili kouřovou clonu, pod kterou v 17.30 hodin vyrazila 1. četa, které velel štkp. Oto Procházka. Útočila na levý okraj valů a byla hned napadena nepřátelskou kulometnou palbou. Ostatní čety postupovaly kryty kouřovou clonou asi 200 metrů bez problémů. Potom se otočil vítr, který ochrannou clonu rozptýlil. Okamžitě se 4. četa pod velením podpor. Pončíka dostala na pravém křídle do těžké palby a byla nucena svůj postup zpomalit. 2. a 3. četa, i když byly také pod palbou, však neustále postupovaly vpřed. Podporučík Zavadil, velitel 2. čety, který snad jako jediný útočil v černém baretu, si po několika přískocích všiml, že jeho četa je silně ostřelována z levého boku. Nařídil proto obsluhu dvou těžkých kulometů ostřelovat a pokusit se umlčet palbu nepřítele z farmy Vanherseck. Mezitím se čelní družstva dostala do již zmíněné těžké palby z obou křídel, která byla úplně odkryta, jelikož obě francouzské rotы nepostupovaly. 6. rota, která měla útočit na levý cíl útoku, farmu Vanherseck, vůbec nevyrazila do útoku a kolem osmnácté hodiny postavení opustila. 7. rota, spolu s osmi tanky VR (Velitelské rotы) pod velením kpt. Picky, útočila podél kanálu Berges à Funes, ale když narazila na nepřátelský odpor, zalehla. Tanky útočily a dostaly se až k továrně, ale protože byly bez podpory pěchoty, musely se vrátit zpět. Během tohoto útoku však tankisté VR zajali pět Němců.

1. rota se zatím dostala na valech do obtížné situace. Byla ostřelována kulomety z čelních a bočních postavení, dostala se na dosah ručních granátů a do velmi těžké nepřátelské i vlastní dělostřelecké palby. Jak k tomu, že vlastní dělostřelectvo ostřelovalo své vojáky vůbec došlo? Ještě před útokem bylo v rozkazu k útoku nařízeno, aby naše jednotky označily pro dělostřelce nepřátelský odpor vystřelením červené rakety nad něj. Totéž nařízení naneštěstí ale platilo i pro Němce, kteří v průběhu útoku vystřelili červené rakety dřív a přímo nad naši pěchotou. Tak se stalo, že vojáky 1. rotы ostřelovalo vlastní dělostřelectvo do té doby, než bylo na omyl upozorněno.

Touto palbou bylo také přerušeno telefonické spojení. Na místo vyrazila ihned telefonní spojovací hlídka a byli to opět Těšíňáci: svobodník Cienciala Karel, Jaglár Gustav a Adamik Arnošt. Za silné nepřátelské dělostřelecké palby linku opravili a spojení bylo opět po 17 minutách navázáno.

Vojín Petr Ehrman pozoroval z příkopu, ve kterém zalehlo jeho záložní družstvo, jak před továrnou pobíhají a padají v mizející kouřové cloně a husté dělostřelecké palbě vojáci z jeho rotы. V krátké přestávce nepřátelské palby si

všiml, jak pár desítek metrů před ním se jeden z našich vojáků svíjí bolestí. Neváhal a ihned se přískoky rozběhl k zraněnému. Naložil si ho na záda a nepříliš šetrně ho táhl zpátky do příkopu.

Rota v té době už nemohla sama vpřed. Ztráty dosáhly 30 %, nebylo většiny velitelů, ani zdravotní hlídky nestačily odsunovat bezpočet zraněných. Proto se velitelé 2. a 3. čety, podporučíci Zavadil a Neumann rozhodli vlastními silami odsunout zraněné, tj. vlastně ustoupit. V okamžiku, kdy nepřátelská dělostřelecká palba poněkud ustala, 2. a 3. četa, za podpory zbytků 1. a 4. čety a silné palby vlastních tanků a dělostřelectva, se bez dalších ztrát stáhla zpět na farmu Via Deram. Nato ustoupila 1. a 4. četa, kromě velitele 4. čety a několika mužů, kteří pro nevýhodný terén a silnou palbu mohli ustoupit až po setmění.

Petr Ehrmann mezitím dotáhl zraněného voj. Brodu do již opuštěného příkopu a odtud na nedalekou farmu. Zde zraněného ošetřili a Ehrmann začal hledat naše vojáky, kteří však už většinou ustoupili. Po chvíli hledání našel pomoc a ta zraněného evakuovala do zázemí. Vojín Broda, zraněný do podbřišku, však svému zranění podlehl. S ním bylo zabito při útoku ještě dalších deset vojáků 1. roty. Podporučík Adamovič, vojín Matloch, oba zabiti výstřely z řad 6. francouzské roty, zástupce velitele 1. čety rotný Helešic, desátník Košíček z 2. čety, kterého roztrhal dělostřelecký granát, desátník Abraham, jehož tělo bylo nalezeno až 14. dubna na farmě Vie Deran, kde podlehl svému zranění, četař Jirouš, vojín Šejtár, Hermann, Škandera a Hrubý. Dalších 28 vojáků bylo zraněno, mezi nimi i velitel roty štápn. Otto Procházka. Při útoku byl ztracen i jeden tank 3. roty a 2. tankového praporu, který při podpurné palbě zapadl do bažiny a nedal se vyprostit. Je třeba připomenout, že zapadlý tank se podařilo vytáhnout příslušníku Brigády těžkých dílen Karlu Squerzimu v nočních hodinách.

Po útoku byla zdecimovaná 1. rota převezena do Loon Plage a odtud na zámek ve Wizerenes, kde zůstala až do konce války.

Nový útok na továrnu Filature

Po neúspěšném útoku 11. 4. 1945 na továrnu Filature se velení brigády (velitel brig. generál Alois Liška) rozhodlo posílit úsek dalšími jednotkami a pečlivě připravit nový útok. Chystal se k němu motoprapor s jeho řidiči desátníkem Miroslavem Kasalou, des. Pavlem Ježem, Jindřichem Tobolou, svob. Karlem Bystroněm, Josefem Ševčíkem, Josefem Bujákem a dalšími, kteří dováželi potřebnou munici k novému úto-

ku. Byly to motorizované kolony aut velmi nebezpečně naložené, plné munice a Němci byli na tento úsek zastříleni, takže je samozřejmé, že tyto konvoje se konaly pouze v noci.

Také ženisté během noci vyčišťovali a vytyčovali cesty pro nový směr útoku k továrně Filature.

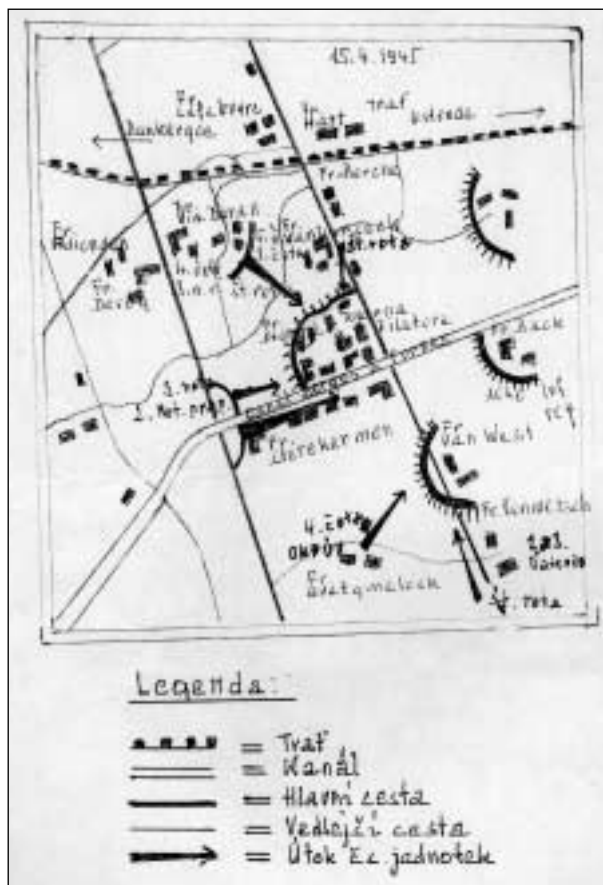
13. 4. 1945 se na farmě Coudevylle sešli velitel 1. tankového praporu mjr. Řeřábek, velitel dělostřeleckého pluku mjr. Rajmon a velitel nově příšleho britského pěšího praporu 600 Gar. Regt. Ra. Na této poradě velitelé projednali podrobnosti a stanovili termín útoku na neděli 15. dubna. Současně upřesnili podrobnosti útoku předcházející akce. Týž den večer zaútočily britské jednotky na farmu Vanherseck, Vie Deran a Berche, které do svítání přes malý odpor nepřítel obsadily a zajaly dva Němce.

V továrně se zatím nepřítel od 10. dubna velmi dobře opevnil. Vybudoval dobře chráněné opevnění, které podporovalo dělostřelectvo posílené jednotkami z jiných úseků. Okolí továrny bylo silně zaminované, cesty přetaty příkopy a nástrahami. Část předpolí stačili Němci zavodnit. Početní stav posádky se odhadoval na sto mužů a mohla být v krátké době posílena. Naše jednotky měly útočit na továrnu a její okolí v pěti směrech. Tento úkol byl svěřen rotě motopraporu, složené po šedesáti mužích z 2. a 3. motoroty, pod velením kpt. Vašiči. Rota byla ještě doplněna četou pěchoty OKPÚV, minometnou četou motopraporu a čtyřmi družstvy ženistů. Zálohu tvořila jedna rota 600 Gar. Reg. RA. Útok byl rozdělen do dvou

Brigádní generál Alois Liška, velitel I. Čs. sm. obr. brigády ve Velké Británii

Plán bojiště u továrny Filature

Vylodování brigády
v Normandii 31. srpna 1944
v prostoru u městečka
Armamanche

fází. V první se čety měly zmocnit za podpory tanků 2. roty 1. tankového praporu a Brigádní štábní roty okrajových částí továrny a ve druhé měly přímo útočit na střed továrny. Celou akci měly doplňovat menší akce a demonstrační útoky v jiných úsecích perimetru.

V noci z 14. na 15. dubna byly vyslány hlídky do předpolí, aby tam prozkoumaly cesty pro tankový útok. Tyto zjistily, že cesty jsou zamínované a otevřený terén byl pro tanky měkký a některá místa zaplavena. Bylo rozhodnuto, že tanky 2. roty přímo podpoří útočící pěchotu jen v prvním fázi útoku.

V 04.00 hodin se motorota přesunula do výchozího k útoku a v 05.00 hodin tam také dorazily tanky. Začala dělostřelecká příprava, již se účastnily tanky ostřelováním nepřátelských postavení a protibaterijní činností. Rušivá palba začala v 05.40 hodin.

1. rota I. tankového praporu provedla s úspěchem přepad farmy Grand Preembourg. Četa pod velením poručíka Křížky bez vlastních ztrát farmu dobyla, dva Němce zajala a čtyři zabila. 3. rota téhož praporu provedla rušivý útok, když postoupila o 600 m a za hodinu se stáhla zpět do svého postavení.

Tak vypadaly podrobné akce útočících čet: První četa, bojová skupina OKPÚV (oddíl kanónů proti útočné vazbě) útočila na baráky jižně od továrny tzv. Wam West. Této skupině velel podpor. Černý a tvořili ji vojáci z 2. a 3. baterie OKPÚV. Četu v útoku podporovaly čtyři tanky brig. štáb. roty čet. Mila Pražák, Josef Supík, František Přívara, František Bocenda a další. V hodině „H“ četa vyrazila a hladce dobyla postavení Wam West už v 6.05 hodin. Nepřátelská posádka utekla před tanky brig. št. roty, které útočily po silnici od farmy Vermersch. V 06.15 hodin, kdy nepřítel zahájil dělostřelecký přepad, utrpěli naši velké ztráty. Čtyři muži des. Čech, des. Nerušil, voj. Kolár

a voj. Klein byli zabiti, velitel čety podpor. Černý byl těžce a další čtyři vojáci lehce zraněni.

Zabit byl i velitel střídající francouzské čety, která měla převzít dobyté postavení. V raních hodinách, kdy byla dokončena výměna posádky, se četa postupně stáhla zpět do výchozího k útoku na farmu Goetgheluck, ale dělostřelecká palba trvala až do 10.00 hodin.

Druhá četa, které velel podpor. Vavruša, útočila po jižním břehu kanálu Berges `a Furnes a měla se zmocnit skupiny domů u továrny. V 05.45 hodin četa vyrazila a brzy se zmocnila farmy Sterekermon. Z ní, už za světla, vyběhla v rojnici směrem ke konečnému cíli. Dostala se však do těžké dělostřelecké palby a hodně mužů, mezi nimi i velitel čety, bylo zabito a zraněno. Zbytek se ale dostal ke konečnému cíli. Než četa přikročila k zajištění dobytého úseku, podnikli Němci čelní a boční protiútok, při kterém obranu rozvrátili a zbytek čety zajali. Celkem bylo během útoku zabito 13 mužů, z toho z Těšínska voj. Wowra Emil, svob. Bronclík Adolf, Cielepa Emil z Polské Lutyně Černík Jaroslav z Horních Bludovic, Havlík Oldřich z Dolní Suché, Kloza Eduard z Darkova, Musiol Josef z Německé Lutyně a Stryja Josef z Hrádku nad Olší. 16 mužů bylo zajato, z nich bylo 6 zraněno. Útoku se zúčastnilo 29 mužů, třicátý, voják Hečko, radista, si před útokem vymkl nohu. Všech 16 zajatých se na základě dohody o výměně zajatců vrátilo 18. dubna 1945 zpět k brigádě.

Třetí četa, jejímž velitelem byl podpor. Kalvoda, útočila podél severní strany kanálu Berges à Furnes a měla se zmocnit farmy Steevenoo.

Čtvrtá četa pod velením podpor. Vymětala útočila na hlavní budovu továrny. V prvním okamžiku útoku byl těžce zraněn velitel čety a radista. Jednotka ale postupovala vpřed i za cenu velkých ztrát. Prolomila nepřátelskou obranu a zároveň se spojila s pátou četou, která vedla útok ze severu na valy a továrnu. I tato četa byla bez velitelů. Velitel páté čety podpor. Kubina a jeho zástupce rotný Machala byli zabiti hned na počátku útoku. Příslušníci obou čet, zkušené vojáci 2. motoroty, však bojovali v továrně dál, a později je doplnila posila čtyř vojáků 600. Reg. Ra. Ztráty 4. a 5. čety byly velké. Osm mužů bylo zabito a šestnáct jich bylo zraněno.

Do útoku byla zapojena také čtyři ženijní družstva, která během útoku odstranila mnoho min různých druhů. Také oni měli ztráty. Ženisté rotný Hanzlík, voj. Wávra byli zabiti a voj. Bacíček byl zraněn.

Dělostřelci a tankisté, kteří svojí palbou podporovali útočící jednotky a paralyzovali některé nepřátelské dělostřelecké baterie, byli neustále

ostřelování německým dělostřelectvem. I pod touto palbou tankisté 2. roty 1. tankového praporu velmi dobře plnili své úkoly. Četař Martiš, velitel vyprošťovacího tanku, například nepřátelskou palbou ho opravili a odtáhli do chráněného prostoru.

Následující noc z 15. na 16. dubna Němci zaútočili na most a dvě farmy jižně od továrny. Zničili přístupové cesty k továrně a tím zabránili našim dalším útokům. Německá rota farmu došla, ale v následující přestřelce a v prudké dělostřelecké palbě našich děl za velkých ztrát ustoupila.

16. dubna v 8.00 hodin bylo vyhlášeno příměří v celém perimetru pevnosti Dunkerque. Byli vyměněni zajatci, evakuováno civilní obyvatelstvo z města a pro odvážení mrtvých a zraněných z bojiště před továrnou Filature.

Do konce války byla továrna denně ostřelována našimi tanky a dělostřelectvem. To už ale nezměnilo nic na faktu, že továrna FILATURE, do 10. dubna klíčové postavení naší obrany, nám byla měsíc před koncem války vyrvána a Němci uhájena.

Zaplatili za ni krvavou daň. Jejich ztráty odhadem činily od 9. do 16. dubna 300 mrtvých a stejný počet raněných. Ale také naše ztráty byly bolestné. Za stejné období padlo 49 Čechoslováků, 69 jich bylo raněno a 18 zajato, z nich bylo 6 zraněno.

Rušivé oboustranné boje stále ještě trvaly. Poslední akcí Čsl. obrněné brigády bylo, že si pozvala z Velké Británie 100 bombardovacích letounů Liberatorů a ti svrhli na Dunkerque několik tun bomb.

Následovala rádiová výzva veliteli pevnosti Dunkerque viceadmirálu Frisusovi, aby se vzdal, ale nestalo se tak.

Až 9. května konečně podepsal bezpodmínečnou kapitulaci na velitelství I. Československé samostatné obrněné brigády ve Vorhmoutu v 9.15 hodin. Naši zajatí kamarádi se tak vrátili zpět ke své jednotce. Tímto skončily boje u Dunkerque.

Velké zklamání hrdinů

Osudy bojovníků západní, ale i některých z východní fronty ožívají nyní před našima očima na televizních obrazovkách, čteme o nich na stránkách novin. Žaseme nad tím, jaká to byla vlastně krutá doba a vláda, která své hrdiny, kteří svobodu přivázeli ze Západu, ale i z Východu, posílala do věznic, brala jim majetky, ničila jejich rodiny, špinila jejich čest.

Nastala doba, kdy pravda už zase není zasouvána do nejspodnějších šuplíků a regálů archívů střežených všemocnými pány.

Uvedu několik případů našich příslušníků západní armády, kteří byli postiženi po únoru 1948. Začnu od přehlídky západní armády v Praze dne 31. května 1945. Když se západní armáda představila pražské veřejnosti, přivítal ji na půdě vlasti prezident republiky dr. Edvard Beneš. Byla to přehlídka nejmodernější vojenské techniky, kterou Pražané mohli vidět. Část této jednotky tvořili i mnozí muži z Karvinska a východní části Frýdeckého okresu – Jablunkovska. Prošli peklem bojů na několika frontách. O životě a smrti toho věděli tolik, že by mohli vyprávět celé týdny.

Patřil mezi ně například des. Alfréd Guziur z Karviné, tankista 3. tankového praporu. Účastník útoku na La Panne při dobývání cukrovaru v listopadu 1944, a to četou tanků a při silné protitankové střelbě byl zraněn. Po návratu domů nastoupil do školy SNB v Liberci a po jejím absolvování byl přijat na velitelství SNB v Praze. Svou práci vykonával čestně a poctivě. Dovedete si jistě představit, jaké bylo jeho překvapení, když 19. 9. 1948, po výkonu noční služby, mu bylo sděleno, že je od sboru SNB na hodinu propuštěn. Jak dlouho sháněl práci, si každý, koho postihly minulé komunistické praktiky, může rovněž lehce představit. Vrátil se tehdy domů, na Těšínsko, do Horního Těrlicka ke své matce. Pracoval s ní v zemědělské usedlosti. V padesátých letech se stal účetním na Státním statku Český Těšín, pak vedoucím hospodářství. Na nátlak jistého p. Jablonského musel jako nespolehlivý svůj úřad opustit.

Josef Littner z Orlové-Lutyně, bojoval ve spojenecké armádě USA 553 M P Es CO, od Cherburgu až po Achen. Pak přešel jako dobrovolník do čs. armády, válku přežil, a tak se doma pustil do hospodaření. Přišla opět ona „prokletá léta“ a mocní vládcí této země mu vzali veškeré nářadí, vozy, pluhy, postroje, 2 koníky, 7 krav, osivo i půdu v rozloze 12 ha.

Pamětní deska 123 padlých vojáků ve II. světové válce z území Těšínska

Účast pozůstalých u odhalení pamětní desky 30. října 1998
Archiv autora

Co může dělat dobrý sedlák bez pluhu a bez půdy? Tehdy si to vypočítal na čistou ztrátu 97 tisíc korun, kterou utrpěl za statečnost v boji o svou vlast. Ale kdo vyčíslí ztráty duchovní a morální?

Pavel Jež, četař z Třince, který jako řidič motopratoru zásoboval v první linii dělostřelectvo municí pod silnou nepřátelskou palbou dělostřeleckou a minometnou. Přežil. Po návratu začal pracovat v hospodářství po rodičích. Dlouho se z toho neradoval. Po únoru 1948 v r. 1949 mu komunisté půdu sebrali do JZD a on byl poslán na manuální práci do Třineckých železáren.

Rudolf Lipovčan, četař východní armády rovněž z Třince. Pracoval jako účetní ve Třineckých železárnách po únoru 1948 musel opustit místo účetního a pracovat manuálně.

Otmar Malíř, četař z Prostřední Suché (dnes Havířov-Suchá). Byl to mladý muž a tak nechyběl v první linii. Stal se řidičem na velitelství brigády a jezdil se styčným důstojníkem kpt. Karlem Miličkou, někdy i s náčelníkem plk. Ondráčkem, a to pod neustálou nepřátelskou palbou. Jezdilo se do první linie na předsunutá velitelství. Velké bojové peklo zažil na farmě Uxem, kde se opevnili Němci tak, že mohli ostřelovat prostor čs. jednotky, která byla opevněná ve Warhemu. Museli se najít dobrovolníci, kteří v polopásových vozidlech s minometry pojedou tuto pevnost zničit. Mezi nimi byl i četař Malíř a pevnost se jim podařila zničit, aniž byl někdo zraněn.

Po návratu domů bydlel v horském městečku Kolštejn (dnes Branná) a nastoupil u ČSD v Jeseníku. A jaké tam byly praktiky KSČ? Zavolali si ho do „Akčního výboru“ v únorových dnech roku 1948 a jednoduše mu sdělili: „Jelikož jste zklamal důvěru lidu, jste zbaven všech funkcí v městečku Branná a zároveň vyčleněn ze služby ČSD.“ Navíc mu byl odebrán dekret na domek, který jako zahraniční voják dostal

přidělen do vlastnictví od Fondu národní obnovy. V dalších letech byl pak zatčen a souzen u Vyššího vojenského soudu v Trenčíně. Vyšší vojenský soud ho odsoudil na 20 let vězení a k propadnutí veškerého majetku. Za velezradu!

Další příslušníci západní armády byli souzeni, a to: četař František Maléř z Doubravy, souzen Státním soudem Brno 8. 6. 1949, sp. zn. Or II a 242/49 dle zák. 231/48 odsouzen na 1 rok dle § 2. Plně rehabilitován dle zák. 119/90, sp. zn. 2 Rt 19/90. Odseděl více, než na kolik byl odsouzen, celkem 23 měsíců.

Emil Palla, narozen 31. 5. 1925 Karviné - Hranicích, odsouzen Státním soudem Brno 12. 5. 1949, sp. zn. II. 54/48 Or, zákon 50/23 § 6 na 12 let. Plně rehabilitován 31. 10. 1990 dle zák. 119/90, odseděl si 3 měsíce.

Jindřich Valošek, svobodník, Havířov-Životice, u Dankerque bojoval jako tankový pěšák. Souzen Lidovým soudem Český Těšín 12. 10. 1954 dle zák. 86/50 § 5 sp. zn. 1 T 45/54 odsouzen na 1 rok. Plně rehabilitován 8. 8. 1990 zák. 119/90 sp. zn. 45/Rt 5/90, odseděl si celý rok.

Podobně dopadli i jiní, třebaže měli to štěstí, že nebyli souzeni, jako:

Josef Toman z Horních Bludovic, desátník, příslušník brig. štab. roty, tankista, v boji 5. listopadu 1944 u Adenkirku na perimetru Dunkerque byl jeho tank zasažen nepřátelskou palbou tak, že věž tanku byla utržena a J. Toman byl s popáleninami odhozen na zem. Dodnes má následky zranění. Pracoval ve Vítkovických slévárnách a začal po návratu z armády studovat VŠB (Vysoká škola báňská), nesměl však tuto školu dokončit a musel pracovat manuálně.

Desátník Karel Cienciala z Albrechtic (dnes Havířov-Suchá), po návratu z armády nastoupil na průmyslovou školu a chtěl pokračovat rovněž na VŠB, ale komunisté mu to nedovolili a proto pracoval na Dole František.

V roce 1991 byli mnozí z poškozených vojáků vojensky rehabilitováni a povýšeni do různých hodností. Ve vojenské vysoké škole pozemního vojska ve Vyškově byli povýšeni i: Otmar Malíř do hodností majora v.v., Adolf Kaleta do hodností nadrotmistra v.v., Pavel Jirka (Velká Británie) – nadporučík v.v., František Přivara – rotmistr v.v., Jindřich Valošek na podporučíka v.v. (ve vojenském učilišti Martin v r. 1992).

V roce 1989 v prosinci Otmar Malíř po pádu komunismu začal ihned organizovat z příslušníků západní armády „Klub bývalých příslušníků západní armády“, do kterého se tehdy přihlásilo na 98 členů. Byl zvolen první výbor tohoto klubu a předsedou se stal Otmar Malíř,

jednatel Karel Cienciala a pokladníkem Ladislav Sivda. V roce 1992 byl klub bývalých příslušníků západní armády přejmenován za přítomnosti člena výboru ČSOL (Československá obec legionářská) Ostrava Karla Trefného na Československou obec legionářskou, jednotu Havířov, která se stala okresní jednotou pro okres Karviná se sídlem v Havířově. Dnešní výbor je rozšířen o další funkcionáře a to: předsedou je nadále Otmar Malíř, pplk. v.v., místopředsedou Adolf Kvapulinský, jednatel npor. v.v., Karel Cienciala, pokladníkem poručík v.v. Josef Studnický, sociálním referentem poručík v.v. Miroslav Kasala, za obvod Jablunkov poručík v.v. Karel Jež, za Karvinou rotm. v.v. Josef Moldrzyk, za Orlovou rotm. v.v. Vladislav Mikula, za Rychvald ppor. Miroslav Fišer a za Bludovice ppor. v.v. Rudolf Adamus. Výbor v tomto složení pracuje dodnes.

Předseda výboru pplk. v.v. Otmar Malíř dne 5. června 1995 navrhl, aby byl odhalen památník nebo pamětní deska pro padlé vojáky za západní a východní frontu a letce z území Těšínska. Měla být instalována v prostoru města Havířova jakožto v centru území Těšínska.

Tento návrh byl výborem i plánem ČSOL jednohlasně přijat. Nejdříve se jednotka obrátila na sponzory. Těmi se stali: Město Havířov,

ČSOL Praha, fa Jäkl Karviná, ČEZ Elektrárna Dětmárovice, Okresní úřad Karviná, města Karviná, Orlová, Třinec, Frýdek-Místek, Rychvald, Ostrava, Obecní úřad Hrádek nad Olší, Lutyně, ČSOL Havířov, OV ČSBS (Český svaz bojovníků za svobodu Karvinou, ÚV ČSBS Praha, ČSOL Praha, fa Avia Rupe Třinec, a další, kteří na tuto akci svým dílem přispěli.

Začal se hledat vhodný prostor pro umístění pamětní desky. Bylo několik variant, ale s těmi nesouhlasil výbor ČSOL Otmar Malíř pak projednal s místním farářem římsko-katolické církve Václavem Ganderou v Havířově-Městě, na pravé straně bývalého prostoru hřbitova. Farář souhlasil, taktéž i ostravsko-opavský biskup Msgr. Lobkowicz. Místo bylo schváleno také úřadem města Havířov a Památkovým ústavem Ostrava a Karviná.

Ing. arch. Ivo Plesník z Havířova vypracoval projekt, který po schválení výborem ČSOL byl předán kamenosochaři Vladislavu Balysovi z Českého Těšína ke zhotovení pamětní desky. Skládá se z pěti dílů, uprostřed je kříž se lvíčkem, symbol 21. armádní skupiny do které byla začleněna naše Čs. I. sam. obr. brigáda. Na pamětní desce je 123 jmen padlých od vojáků až po plukovníky. Samozřejmě včetně letců.

Příloha k článku „OBČANÉ Z TĚŠÍNSKA U DUNKERQUE“

Z okresu Karviná jsou tito padlí:

1 Bednarek Zdenek	voj. nar.	1924 Pr. Suchá	padl † 1944	Dunkerque
2 Bolek Bronislav	voj. nar.	1925 Těrlicko	padl † 1944	Dunkerque
3 Bribram Vilém	voj. nar.	1901 N. Bohumín	padl † 1945	Dunkerque
4 Broda Rudolf	voj. nar.	1923 Č. Těšín	padl † 1945	Dunkerque
5 Brunn	voj. nar.	? ?	padl † 19??	Dukla
6 Bronclík Adolf	svob. nar.	1914 Č. Těšín	padl † 1945	Dunkerque
7 Budil Josef	voj. nar.	1910 Rychvald	padl † 1944	Dunkerque
8 Cielepa Emil	voj. nar.	1924 Lutyně	padl † 1945	Dunkerque
9 Cichý Ferdinand	voj. nar.	1922 Darkov	padl † 1944	Dunkerque
10 Čečotka Karel	voj. nar.	1919 Morávka	padl † 1945	ČSR
11 Černík Jaroslav	voj. nar.	1912 H. Bludovice	padl † 1945	Dunkerque
12 Čolko Pavel	četař nar.	1915 Tyra	padl † 1944	Dunkerque
13 Doležil Leo	voj. nar.	1916 Záblatí	padl † 1945	Dunkerque
14 Dubil Josef	voj. nar.	1910 Pudlov	padl † 1944	Dunkerque
15 Dubnický Josef	voj. nar.	1922 H. Suchá	padl † 1945	Dunkerque
16 Durst Jindřich	voj. nar.	? Č. Těšín	padl † 45letý	Dukla
17 Faust Josef	voj. nar.	? Č. Těšín	padl † 21letý	Dukla
18 Falter Ervin	por. nar.	1907 Lazy	padl † ?	Dukla
19 Foltyn Emanuel	voj. nar.	1914 Pogvizdov	padl † 1944	Dukla
20 Frank Bedřich	voj. nar.	? ?	padl † 1944	Dukla
21 Frank Jindřich	voj. nar.	1904 Záblatí	padl † 1944	Dukla
22 Frischling Chaim	čet. nar.	1920 Fryštát	padl † 1945	Dukla
23 Frischer Vítězslav	ndpor. nar.	? ?	padl † 1944	Dukla
24 Herman Bedřich	voj. nar.	1924 Orlová	padl † 1945	Dunkerque
25 Holcar Maxmilian	por. nar.	19?? Fryštát	padl † 1944	Dukla
26 Hoffman Erich	por. nar.	1919 Fryštát	padl † ?	Dukla
27 Holländer Bedřich	rtn. nar.	1900 Fryštát	padl † 1944	Dukla
28 Hudzieczek Karol	voj. nar.	? ?	padl † 1943	Sokolovo
29 Hrubý Jaroslav	voj. nar.	1926 Orlová	padl † 1945	Dunkerque
30 Havlík Oldřich	voj. nar.	1923 D. Suchá	padl † 1945	Dunkerque
31 Jasiok Rudolf	kpt. nar.	1919 P. Suchá	padl † 1944	Dukla
32 Kendura Jaroslav	voj. nar.	1925 Lazy	padl † 1945	Dunkerque
33 Kippel Jan	voj. nar.	? Mosty u Č. T.	padl † 1943	Dukla
34 Kloza Eduard	voj. nar.	1925 Darkov	padl † 1945	Dunkerque

35 Kolder Emil	voj. nar.	1925 St. Město-Fryštát	padl † 1944	Dunkerque
36 Konkolski Rudolf	voj. nar.	1920 St. Město-Fryštát	padl † 1944	Dunkerque
37 Kornauer Albert	voj. nar.	? Mosty u Č. T.	padl † 1943	Dukla
38 Koval Josef	voj. nar.	1899 Baška	padl † 1945	ČSR
39 Kuchař Ladislav	rtm. nar.	1916 Poruba u Orl.	padl † 1944	Dunkerque
40 Littner Leo	svob. nar.	1916 Rychvald	padl † 1945	Dunkerque
41 Matloch Evžen	voj. nar.	1924 Stonava	padl † 1945	Dunkerque
42 Melco Pepe	voj. nar.	1925 Orlová	padl † 1945	Dunkerque
43 Musiol Josef	voj. nar.	1922 Lutyně	padl † 1945	Dunkerque
44 Olšar Jaroslav	voj. nar.	1925 Lazy	padl † 1945	Dunkerque
45 Skupník Karel	voj. nar.	1925 D. Lutyně	padl † 1945	Dunkerque
46 Smuž Jan	voj. nar.	1913 Louky	padl † 1944	Dunkerque
47 Sudek Augustin	des. nar.	1911 Kunčice u Ostr.	padl † 1942	Tobruk
48 Šajter Jaroslav	voj. nar.	1923 Petřvald	padl † 1945	Dunkerque
49 Štěrba Adolf	voj. nar.	1924 H. Těrlicko	padl † 1945	Dunkerque
50 Szotek Emanuel	voj. nar.	1919 Petrovice	padl † 1925	Dukla
51 Štepper Bedřich	voj. nar.	19?? ?	padl † 1944	Dukla
52 Truchter Samuel	voj. nar.	19?? Č. Těšín	padl † 1944	Dukla
53 Windholz Egon Ing.	voj. nar.	? Č. Těšín	padl † 1944	Dukla
54 Václavčík Rilarius	voj. nar.	1920 Stonava	padl † 1944	Dunkerque
55 Valach Bohumil	voj. nar.	1924 Rychvald	padl † 1945	Dunkerque
56 Wojnar Antonín	voj. nar.	1912 Vendryně	padl † 1945	Dunkerque
57 Wowra Emil	voj. nar.	1924 Karviná	padl † 1945	Dunkerque

LETCI:

1 Havlík Oldřich	pplk. i. m.nar.	1916 Petřvald	padl † 1942	Velká Británie
2 Hlaváč Jaroslav	plk. i. m. nar.	1914 Petřvald	padl † 1940	Velká Británie
3 Jamot Alois	čet. I. nar.	1918 Č. Těšín	padl † 1941	Velká Británie
4 Kondziolka Ludvík	pplk. i. m. nar.	1912 Orlová	padl † 1945	Velká Británie
5 Lifšic Rudolf	pplk. i. m. nar.	1911 Fryštát	padl † 1941	Velká Británie
6 Satinský Pavol	voj. pil. nar.	1914 ?	padl † 1945	ČSR
7 Šeliga Emil	pplk. i. m.	1918 Lazy	padl † 1943	Velká Británie

K doplnění přikládám přesnou evidenci padlých ve II. světové válce z území Těšínska, ověřenou Vojenským historickým ústavem v Praze a Almanachem OV ČSBS Frýdek-Místek OV ČSBS Karviná.

Tak jak jsou tito padlí níže uvedeni v seznamu, jsou i vytesáni na pamětní desce, odhalené 30. října 1998 u kostela sv. Anny v Havířově-Městě.

Z okresu Frýdek-Místek jsou tito padlí:

Bohdanes Norbert	voj. nar.	1919 není známo kde	padl † 1945	Frýdek
Doležel František	voj. nar.	1913 Frýdek	padl † 1945	Frýdek
Drnec Erich	voj. nar.	1927 Frýdek	padl † 1945	Frýdek
Eger Karel	voj. nar.	1919 Frýdek	padl † 1943	B. Cerekev
Filip Josef	voj. nar.	1915 Lískovec	padl † 1945	ČSR
Hrabec Jindřich	voj. nar.	1918 Frýdek	padl † 1945	Frýdek
Janošek Karel	voj. nar.	1885 Sedliště	padl † 1945	Sedliště
Juřica Miroslav	voj. nar.	1912 Frýdek	padl † 1945	Frýdek
Kašpar Josef	voj. nar.	1925 Frýdek	padl † 1945	Frýdek
Kobližka Bohdan	voj. nar.	1898 Frýdek	padl † 1945	Frýdek
Kolder Emil	voj. nar.	1925 St. Město	padl † 1944	Dunkerque Francie
Konkolski Rudolf	voj. nar.	1920 St. Město	padl † 1944	Dunkerque Francie
Kovalka Josef	voj. nar.	1899 Baška	padl † 1945	ČSR
Kočvara Vilém	voj. nar.	1918 Lískovec	padl † 1945	ČSR
Kuča Rudolf	voj. nar.	1922 N. Dvory	padl † 1945	ČSR
Kuliha Jan	voj. nar.	1907 Frýdek	padl † 1945	Frýdek
Krupa Stanislav	voj. nar.	1895 Frýdek	padl † 1945	Frýdek
Kroček Jindřich	voj. nar.	1901 Sedliště	padl † 1945	Frýdek
Lohrer-Lom Jaroslav	voj. nar.	1917 Frýdek	padl † 1943	Sokolovo
Macošek Alois	voj. nar.	1923 Koňská u Trince	padl † 1945	Dunkerque Francie
Malyjurek František	voj. nar.	1924 Hřčava	padl † 1945	Dunkerque Francie
Míkula Miloslav	voj. nar.	1923 N. Dvory	padl † 1945	ČSR
Meca Eduard	voj. nar.	1928 Frýdek	padl † 1945	Frýdek
Mužik Oldřich	voj. nar.	1923 Morávka	padl † 1944	Dunkerque Francie
Pastor Jindřich	rtm. nar.	1920 Dobrá	padl † 1944	Dunkerque Francie
Peterek Antonín	voj. nar.	1923 Frýdek	padl † 1945	ČSR
Pščolka Karel	voj. nar.	1926 Oldřichovice	padl † 1945	Dunkerque Francie
Pzcolka Rudolf	voj. nar.	1913 Mosty	padl † 1944	Dukla
Ramík Rajmont	voj. nar.	1902 N. Dvory	padl † 1945	ČSR
Sekera Josef	voj. nar.	1928 Frýdek	padl † 1945	ČSR
Steuer Kurt	per. nar.	? ?	padl † 1943	Sokolovo
Strýja Josef	voj. nar.	1923 Hrádek n. O.	padl † 1945	Dunkerque Francie

Šimon Václav	voj. nar.	1925 Bruzovice	padl † 1945	ČSR
Škandera Josef	voj. nar.	1922 Hor. Lomná	padl † 1945	Dunkerque Francie
Szczotka Adam	voj. nar.	1914 Milíkov	padl † 1945	PR
Turoň Pavel	voj. nar.	1919 Koňská u Třince	padl † 1940	Montanag-Francie
Vašíček František	čet. as. nar.	1911 Vratimov	padl † 1942	Tobruk
Vaněk Jindřich	voj. nar.	1920 St. Město-Fryštát	padl † 1944	Dunkerque
Vrábel Josef	voj. nar.	1926 Frýdek	padl † 1945	Frýdek
Wechsberg Leo	voj. nar.	? ?	padl † 1943	Sokolovo
Windholz Egon Ing.	voj. nar.	? Č. Těšín	padl † 1944	Dukla
Wittman Vítězslav	voj. nar.	? Frýdek	padl † 1943	Kyjev
Zubek Květoslav	voj. nar.	1928 Frýdek	padl † 1945	ČSR

LETCI:

Hecht Walter	kpt. let. nar.	1916 Třinec	padl † 1943	Velká Británie
Jarošek Hubert	plk. i. m. nar.	? Frýdek	padl † 1940	Velká Británie
Ježovič Josef	voj. pil. nar.	? Košariska	padl † 1941	Velká Británie
Liftschnitz Rudolf	voj. pil. nar.	? Frýdek	padl † 1941	Velká Británie
Macura Karel	pplk. i. m. nar.	1920 Třinec	padl † 1945	Velká Británie
Mikuláš Antonín	mjr. i. m. nar.	1919 Nošovice	padl † 1941	Velká Británie
Pavelka Eduard	pplk. i. m. nar.	? Frýdek	padl † 1943	Velká Británie
Sliva Rudolf	por. nar.	1912 Řepiště	padl † 1943	Velká Británie
Tofel Pavel	pplk. i. m. nar.	1915 Janovice	padl † 1942	Velká Británie
Velebnovský Antonín	pplk. i. m. nar.	1915 Jablunkov	padl † 1941	Velká Británie

300 let nemocnice Konventu Milosrdných bratří v Těšíně

Dušan Müller

Před nedávným časem jsme si připomněli třísté výročí od zřízení nadace Konventu Milosrdných bratří v Těšíně.

Nemocnice řádu Milosrdných bratří v Těšíně vznikla z nadace z prodeje majetku vendryňského pána Adama Borka z Roztropic a Tvorkova, který jej odkázal řádu v r. 1694.¹ Původní záměr pana Borka, zřídit z nadace klášter s nemocnicí na vendryňském panství pro potřeby vendryňských poddaných, byl s Borkovým souhlasem pozměněn po konzultaci s provinciálem kláštera Milosrdných bratří ve Valticích na umístění kláštera do Těšína jakožto politickosprávního centra regionu. Když pan Adam Borek zemřel dne 30. 3. 1694, byl pověřen realizací závěti příslušník valtického řádu P. Klement Menzel. Za okázalých oslav vstoupil řád do Těšína dne 30. 11. 1700 z jiných nemocnic řádu (Valtice, Kuks) mohla nemocnice začít svou činnost kolem roku 1702. Celé období vzniku kláštera popsal později převor – apothecarius Vincentius Kneer, který přišel do Těšína v r. 1763 a pořídil si zápisky pamětníků. Údaje o tom, kdy nemocnice zahájila činnost, schází. Dovídáme se však, že celá stavba byla ledabyly provedena, a že se muselo hned ze začátku opravovat.

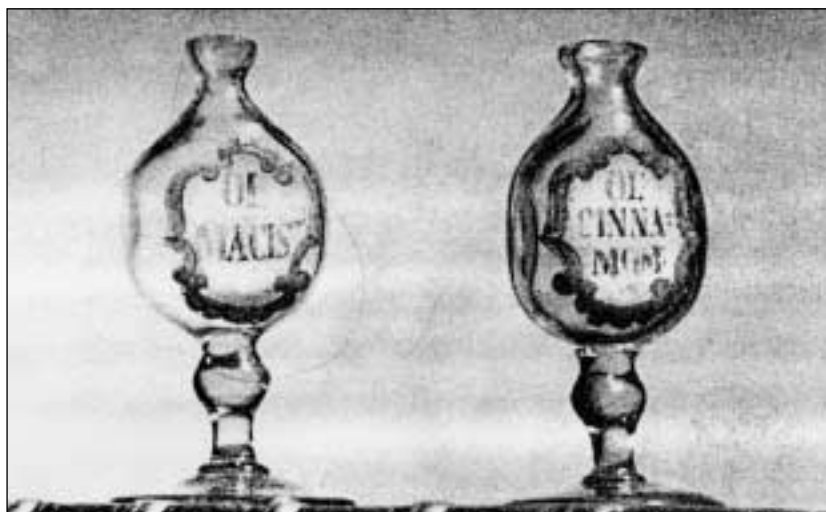
Z počátku měla nemocnice 10 lůžek, v roce 1717 pak již 20 lůžek. Dne 31. 5. 1717 došlo k úkladu o život všech 11 mnichů, když pomate-

ný syn Karla Arnošta hraběte z Mollarthu, který zde byl na opatrování, zmocnil se záhadným způsobem arseniku, nasypal jej do cínových nádob, z nichž mnichové pili, a mnichy chtěl tak zprovodit ze světa. Neštěstí tak zabránil sklepník, který zpozoroval bílý prášek na poklopech džbánů. Kneer dále uvádí, že v r. 1719 došlo k vysvěcení kostela. S tímto letopočtem souhlasí i dnešní nápisy v prostorách lékárny, z čehož lze usuzovat, že ústavní lékárna je v dnešních prostorách od té doby.

Vizitační zápisy o lékárně z let 1747 až 1785 konstatují, že lékárna je dobře zásobena léky.² Poněkud nejasnou zůstává otázka práva veřejnosti lékárny Milosrdných bratří v Těšíně. Lékárna je získala reskriptem Marie Terezie 4. 7. 1748. Když pak Marie Terezie dekretem z 26. 9. 1750 zakázala řádovým lékárnám prodej na veřejnost ve Slezsku, byli Milosrdní bratři z tohoto zákazu vyjmuti. Dvorním dekretem z 24. 2. 1770 bylo jim

Brožurka, v níž jsou psány počátky lékárny Milosrdných bratří v Těšíně. Sestavil k stému výročí vzniku nadace P. Vincentius Kneer. Brožurka je majetkem Univerzitní knihovny v Praze.

Stojatky z lékárny Milosrdných bratří v Těšíně. Lékárnické stojatky v podobě monstrancí, se zlatými okraji a dvoubarevnými signaturami, které jsou na těkavé silice. Snímek z expozice Farmaceutického muzea v Krakově.

právo veřejnosti odňato a povoleno nadále dekretem z 24. 6. 1780.

Vedle dvojího označení roku založení lékárny v lékárnické literatuře se setkáváme s označením 1694 (rok zřízení nadace) a s označením 1700 příchod řádu do Těšína.

Současně se ve vizitačních zápisech setkáváme s dvojím označením názvu lékárny. V zá-

pisech z let 1753 a 1760 je uveden „Zum Einhorn“ – u jednorozce, což je zřejmý omyl. V zápisech z r. 1857 a 1875 je uvedeno „Zum Granatapfel“ (U granátového jablka, název, jakým byly označovány lékárny řádu Milosrdných bratří).⁴ V zápisech z r. 1870 je lékárna uváděna bez názvu.⁸ Po roce 1850 si můžeme učinit přehled o osobách provizorů lékárny Milosrdných bratří v Těšíně. V dějinném sledu nemocnice Milosrdných bratří v Těšíně stáli ve funkci převora i lékárníci. Byli to postupně Melchior Pillizotti 1721 - 1724, Jan Michal Lessnitzer (1754 - 1760), Medardus Hötzel (1760 - 1772),¹³ Vincentius Kneer (okolo 1800),^{11,12} Petr Maximilian Kopetzky (1841 - 1850),¹³ Jordanus Jan Nepomuk Broditzky (1859 - 1866), Jan Baptist Emilianus Panciř okolo 1888 a Anastasius Zelenka okolo 1900.⁴

Nejvyšších poct se dostalo Pančířovi, který za péči a zásluhy dostal zlatý záslužný kříž s korunou.¹⁰ Posledním provizorem před rozdělením Těšína v r. 1920 byl Mgr. Antonín Novotný st. Ve dnech 21. - 24. 2. 1921 převzala klášter polská sekce řádu MB.⁴

Prameny a literatura

- 1 Státní obl. archiv Opava (SOAOP, královský úřad KÚ) 1426
- 2 Totéž co 1) avšak 1426
- 3 Totéž co 1) avšak 1497
- 4 Totéž co 1) avšak 1503
- 5 SOAOP Zemská vláda Slezská (ZVS) 1445/95
- 6 Totéž co 5)
- 7 Co 6 avšak 2012-IV/56
- 8 Totéž co 7) avšak 2017-IV/56
- 9 Archiwum państw. Cieszyn, Barmherzige Brüder 15.
- 10 PETER A.: Die Greschichte d. Stadt Teschen 1882 str. 136, 137.
- Erstes Jahrhundert d. Krankenstiftung des Ordens d. Barmherzigen Brüder in d. Stadt Teschen 1800, 26 - 30.
- 12 SOBEL, F. J.: Zweites Jahrhundert der Krankenstiftung des Ordens d. Barmherzigen Brüder in d. Stadt Teschen, Vídeň 1900, 7-11-
- 13 KOLČAVA, J.: Dějiny lékárny Milosrdných bratří ve Valticích, písemná práce k rigoróznímu řízení FaFKU, Hradec Králové 1972/250-320.
- 14 BOGAR, B.: Milosrdní bratří, PRAHA 1934. 162

Hasičská přilba v Chotěbuzi

Petr Beck

Muzeum Těšínska již řadu let provádí výzkum historie všech hasičských sborů na území české části historického Těšínska. Tedy hasičských sborů dosud existujících i těch zaniklých, dobrovolných, profesionálních i závodních. Muzeum tak získává do svých sbírkových fondů rozličnou hasičskou výstroj a výzbroj i některé druhy hasebních mechanismů.

V Chotěbuzi byl tak objeven velice zajímavý předmět. Je jím raritní stará hasičská přilba.

Je velice krásná, bohatě zdobená a na první pohled neobvyklá. Na veřejných vystoupeních hasičů jsou součástí jejich historické výstroje zpravidla černé jádrové kožené přilby s mosaznými rozetovými páskami a hřebínkem, napodobující trochu staré dragounské přilby. Na některých se občas objeví lví maskarony nebo rozety. Někdy se objeví i lesklé kovové přilby. Jde o tzv. vídeňský typ přilby. Později, pro některé technické a tvarové odlišnosti, se tyto

přilby rozlišovaly na rakouské a moravské typy. Moravské byly trochu hlubší, rakouské plytší. V českých zemích převládaly moravské typy. Jejich výrobcem byla mimo jiné firma F. Smekala v Čechách u Olomouce, která se později, ve třicátých letech, přetvořila na Hasičské závody.

Chotěbuzská přilba je ale zcela odlišná. Není to typ ani vídeňský, moravský či rakouský. Tato přilba je z kovu z tenkého plátu mosazi, postříbřená tzv. novým stříbrem. Takovéto kovové přilby se objevují i v jiných hasičských sborech jako přilby velitelské a četařské. Starostové sboru je měli dokonce „zlaté“, tedy z vyleštěné mosazi. Jenže chotěbuzská přilba má zcela nezvyklý hřeben. Ten je masivnější, s trojúhelníkovým profilem a nad čelem je prudce useknutý, jakoby vzdáleně napodoboval chocholy na antických vojenských přilbách. Tento hřeben je bohatě zdoben napodobením vavřínových listů na větvičce obvyklejší býval motiv dubových listů. Chotěbuzská hasičská přilba má navíc postranní dekoraci v podobě plechového napodobení kytky vavřínových listů. Podbradní pohyblivá páska je dvoudílná a je rovněž zdobena dekorací vavřínových listů. Největší odlišností je ale masivní velká mosazná postříbřená orlice, umístěná na čele přilby jako klenot. Má neobvyklým způsobem do stran rozepjatá křídla a na dolní části hrudi má znázorněnou vlající stuhu s polským názvem obec „Kocobędz“. Podobnou orlici, ale s nápisem „Wendrinia“ jsme před časem zahlédli na půdě bývalé zbrojnice ve Vendryni za Třincem na prostší přilbě, černé, čili členské, příslušníka mužstva hasičského sboru.

Hasičské sbory v Chotěbuzi i ve Vendryni byly původně tzv. německé a později polské. S mnoha dalšími náležely do regionální hasičské organizace Związku Polskich Straży Pożarnych w Czechosłowacji.

Tehdejší polští hasiči v Československu se všemožně snažili co nejvíce přiblížit ke svým kolegům v Polsku. Proto si na přilby umísťovali i polské orlice. I uniformy chtěli mít podobné. Podle nich si zaváděli do své výstroje tzv. dohody čili opasky s přidavným řemenem přes rameno, ačkoliv s tím měli své nepříjemnosti u československých úřadů, které jim opasek „dohodu“ zakazovaly, protože by se neodlišovali od důstojníků československé armády. Důvodem pro zákaz polské orlice bylo, že šlo o výsostný znak jiného státu. Docházelo to tak daleko, že kvůli znakům na hasičských přilbách byly i soudní pře. Český vlastenec, který policii udal nošení polského znaku na přilbě jednoho hasiče v Horní Suché, si ale u soudu

udělal velkou ostudu. Neměl totiž heraldické znalosti a nerozeznal polskou orlici od orlice velkovévodství slezského. Dobová kresba obou orlic si totiž byla v mnohém podobná. Československé úřady, aby aspoň trochu zachránily reputaci stěžovatele, alespoň hornosušským hasičům pohrozily prstem, že ani znak velkovévodství slezského z doby Rakouska-Uherska se nesmí nosit, protože toto velkovévodství již neexistuje, takže velkovévodská korunka na znaku být nemůže.

Jak vidíme na případě Chotěbuzi a Vendryně, přilby s polskou orlicí se také nosily. Bohužel, do dnešních dnů se dochovala pouze jedna. Druhou, velice podobnou jsme si v minulosti zapůjčili na hasičskou muzejní výstavu od soukromníka z Návsi u Jablunkova. Pamětníci v Chotěbuzi vyprávěli, že se podobné skvostné přilby zhotovily ve Vídni pouze tři. Nosili je čelní funkcionáři sboru jen v největší svátky a slavnosti, ale jen v úzkém kruhu hasičů své malé obce, kde se vzájemně dobře znali a důvěřovali si. Tato sváteční tradice se víceméně zachovala dodnes. Přilba ale změnila svou funkci. Stala se klenotem, ozdobou, symbolem místního hasičského sboru. Nějak analogicky královské koruně, která je vystavována jen při největších událostech. Přilba již není nošena na hlavě, ale je pečlivě uložena v hasičské zbrojnici. Při pohřbech členů hasičského sboru je opatrně pokládána na rakev, která je umístěná na katafalku hasičské stříkačky. Nebo je pečlivě pokládána před předsedu hasičského sboru při slavnostních schůzích nebo oslavách, jako je tomu na uvedeném snímku při oslavách devadesáti let hasičského sboru v Chotěbuzi v červnu roku 2000. Dnes je tato přilba skutečně nejvzácnější klenot chotěbuzských hasičů, jejich skutečnou relikvií. V odborném pohledu si odpovíme, co je to vlastně za přilbu?

Je to tzv. würtensberský typ, který byl dosti rozšířen právě u našich polských hasičů i u hasičů v samotném Polsku. Kromě tohoto druhu existoval ještě jeden typ přileb, tzv. pruský, který se v malé míře objevoval u německých hasičů na Bohumínsku. Byl velice podobný vojenským přilbám piklhaubna ale dělostřeleckým.

*Slavnostní velitelská
hasičská přilba
foto Petr Beck*

*Oslavy 90 let hasičského sboru v Chotěbuzi, starosta sboru Smelík na slavnostní schůzi 17. 6. 2000
foto Petr Beck*

To znamená, že místo hrotu měly nahoře kratší váleček s připevněnou kuličkou.

Nelze ale tvrdit, že polští hasiči nosili pouze přilby württenberského typu, němečtí typ pruský, rakouští svůj typ a čeští typ moravský. Spíše byla k tomu tendence. V podstatě platila zásada, že všichni nosili všechno, co bylo dostupné, československé vzor 32, německé vojenské vzor 1916 i vzor 1936 a nedávno i vojenské sovětské přilby. Hasiči totiž nikdy neměli mnoho peněz, takže ne jeden z nich neměl ani uniformu, natož přilbu. Když bylo třeba, půjčovali si je v sousedních obcích. To jen na fotografiích bývají naaranžování do jednotně vypadajících zčásti vypůjčených uniforem a přileb. Pokud jsou takovéto snímky nenaaranžované čili jsou historicky věrohodnější, bývali hasiči oděni do úplné změti rozličných uniforem a přileb.

Takže vzniká otázka, proč se hasiči zaměřovali na tak výrobně a finančně náročné přilby, proč si nevybrali něco jednoduššího a levnějšího? V tomto ohledu své sehrála paní Móda a životní styl.

Hasičské sbory v 19. a 20. století vznikaly proto, že stále náročnější hasební technika a stále složitější požáry probíhající průmyslové a technickovědecké revoluce vyžadovaly

Použité prameny

Hasičská kronika v Chotěbuzi (privat).

Protokól Ochot. Stražy Požarnej w Kocobędzu, pp. 1, 13 (in zbrojnice Sdružení hasičů Čech a Moravy v Chotěbuzi).

Slezský zemský archiv v Opavě, fond Moravskoslezský ZNV, expozitura Ostrava, kartóny č. 573, 446 a, 575, 884.

Der Haspelwagen, Gemennutzige Blatter für Feuerwessen, Tropa 1875.

Oesterreichische Verbands-Feuerwehr-Zeitung, Gemeinnutzige Blatter für das Feuerwessen, 1906.

Przewodnik Strażacki, 1930.

Silesia Tageblatt..., Prochaska, 1910.

Slezský hasič, Mor. Ostrava, 1922.

Slezský věstník hasičský, Opava, 1925.

Petr Beck: Příspěvky k dějinám požární ochrany okresu Karviná, Fire Edit Praha 1994, pp. 49-73.

Vzpomínky Františka Smelíka z Chotěbuzi.

Vzpomínky Jaroslava Smelíka z Chotěbuzi.

Vzpomínky Josefa Kiszy z Chotěbuzi.

Vzpomínky Josefa Michela z Chotěbuzi.

dobrou vyzbrojenost, vynikající vycvičenost a téměř vojenskou kázeň a souhru všech. Nejlevnější byl systém dobrovolných hasičských sborů, které měly právní rámec občanských zájmových spolků.

A lidi bylo třeba do vznikajících hasičských sborů nalákat. Sotva by do nich vstupovali, kdyby věděli, že je zde jen čeká ztráta volného času, tvrdá práce, doslova dřina, vytrhávání ze spánku, z práce, že nic na hasičství nevydělají, spíše naopak, že si ohrozí zdraví, často prochládnou, že někteří z nich se zmrzačí, popálí nebo zahynou. A to mnohdy jen za nadávku, které jim postižení, kterým pomáhali, ušetří.

Proto se agitovalo s argumentací křesťanské lásky a potřebě pomáhat bližním, sousedskou solidaritou, kolektivem přátel, kamarádů v hasičských uniformách atp. A lákadlem také byly překrásné uniformy a přilby, podobné vojenským. Veřejnost tehdy sice nenáviděla militarismus, ale spíše tu stránku, která souvisela s ničením, zabíjením a zmrzačováním na válečných polích. Tu vnější stránku militarismu, tedy vojenské přehlídky, pěkné uniformy, vyleštěné dragounské přilby, ozdoby na husarských uniformách, čamary atd., ty většinou až na několik kritiků milovali. V tomto ohledu vojáci, zejména dragouni a husaři, měli u veřejnosti velkou oblibu a vysoký kurs. Mnohé napoví tehdy oblíbené lidové písničky, zejména hospodské. A hasiči vojáky tak trochu napodobili. Čeští hasiči dokonce i tím, že na svých kabátcích měli husarské čamary. Na Těšínsku některé německé hasičské sbory, nebo alespoň někteří funkcionáři, si na své oblíbené přehlídky na veřejnosti pořídili hasičské šavle a kordíky, než bylo později hasičským ústředím nařízeno vystrojovat se slavnostními hasičskými sekerami, které byly levnější. Nosily se též rozličné staromódní čepice a klobouky, napodobující vojenské pokrývky hlavy, někdy i přilby, jako tomu bylo u hasičů. Tedy u těch zámožnějších, kteří na jejich zhotovení měli peníze. A to je i případ této přilby v hasičské zbrojnici v Chotěbuzi.

Kdo byli „Dobrovolci z let 1918 – 1919 Bezručova kraje“?

Tomáš Adamec

Dne 17. října 1937 se ve velké dvoraně frýdecké sokolovny konala ustavující valná hromada Sdružení československých dobrovolců z let 1918 až 1919 Bezručova kraje. Sešlo se tenkrát 191 členů a předsedou nové organizace byl zvolen škt. Karel Riegler. Nedlouho poté ustavili v sousedním Místku vlastní Sdružení, které čítalo takřka 80 členů.¹ V jeho čele stanul MUDr. Antonín Přecechtěl. Koho však tyto nové organizace sdružovaly? Kdo byli dobrovolci Bezručova kraje?

Na následujících řádcích bych se chtěl pokusit na tyto otázky odpovědět jakýmsi výběrem ze vzpomínek přímých účastníků událostí z přelomu let 1918 a 1919 na Frýdecku a Místecku. Nejde mi přitom o zevrubné vyličení dramatických okolností přebírání a upevňování československé správy, ale pouze o přiblížení organizace dobrovolců Bezručova kraje.

MUDr. Antonín Přecechtěl, známý místecký vlastivědný pracovník a editor publikace Památník Sdružení čs. dobrovolců z let 1918 – 1919 ve Frýdku-Místku, charakterizoval dobrovolce jako první vojáky republiky.² Označení odvážné, ale výstižné.

Když 28. října 1918 vznikla na troskách Rakouska – Uherska Československá republika, byl to sice stát uznaný vítěznými státy Dohody, ale byl to zároveň stát bez vlastní armády, což byla skutečnost v oné bouřlivé a chaotické době obzvláště nepříznivá. Ano, dá se namítnout, že tady jakási armáda byla, byly tu legie, ale ty byly příliš daleko na to, aby mohly v republice v případě potřeby operativně zasáhnout. A ta potřeba tu byla.

Tehdy začaly vznikat útvary dobrovolníků, pro něž se vžil ruský termín dobrovolci. Dobrovolnické útvary vznikaly spontánně z vlasteneckého nadšení, mnoho útvarů bylo tvořeno sokoly, ale zárodky jiných útvarů byly připravovány, jak se dovídáme ze vzpomínek dalšího z vedoucích představitelů Sdružení arch. Františka Hamrlíka, už mnohem dříve, ve vojenských jednotkách, které byly dislokovány na území budoucí Československé republiky. Skupiny Čechů zde tajně vytvářely dobrovolcké čety, které by byly připraveny „až to začne praskat“, pomoci republice na svět.³

Taková chvíle nastala například i ve Frýdku. Ze vzpomínky Karla Rieglera⁴ si můžeme vytvořit takovýto obraz: Časně ráno 1. listopadu do Frýdku dorazila zpráva, že z Opavy jede frýdeckým Němcům na pomoc německé vojsko. Nastal zmatek. Co teď? Bylo tedy rychle vzkázáno pro pomoc do Těšína velitelí českých dobrovolců npor. Jaroslavu Pavlíkovi, který se právě vrátil ze

Skočova, kde se svým oddílem v noci odzbrojil německé kulometné roty. Ve Frýdku se zatím nově ustavený Národní výbor v čele s předsedou dr. Ladislavem Peškem snažil přesvědčit starostu města Josefa Pawlika a okresního hejtmána Benešowského, aby uznali československý stát. Starosta Pawlik si však vyžádal třídenní lhůtu na rozmyšlenou, k čemuž jej motivovalo spoléhání na údajnou pomoc z Opavy, okresní hejtmán se zase vymlouval, že dosud neobdržel žádný pokyn od zemské vlády.

Po poledni dorazilo do Frýdku dobrovolcké vojsko z Těšína. Npor. Pavlík si nechal členy Národního výboru vyličit situaci a pak s nimi navštívil na magistrátu starostu Pawlika. Starosta Pawlik musel uznat, že dobrovolci, které přivedl jeho jmenovec, jsou nesporným trumfem ve hře o magistrát, nicméně uvedl, že i kdyby obecní rada souhlasila s uznáním československého státu, dát slib věrnosti a vydat město nemůže, protože ji k tomu nezplnomocnilo městské zastupitelstvo. Česká strana se nenechala vyvést z míry. Starosta musel okamžitě svolat městské zastupitelstvo a po dobu, než se sešlo, byl hlídán stráží ve svém bytě.

Zastupitelstvo se sešlo po 17. hodině a během nedlouhého jednání sepsalo prohlášení o předání města a uznání československého státu. Ještě ten den byl ve Frýdku zřízen strážní oddíl pod velením npor. Jana Zbytky z Místku a později utvořen Frýdecký prapor, kterému velel npor. Josef Janoušek. Pro velký zájem byla pak v Místku vytvořena v Lembergerových kasárnách 2. setnina praporu.

Frýdecký prapor zasahoval i na Slovensku, kde vládla dosti chaotická situace. Maďarsko si

*Čs. dobrovolci
z let 1918-1919, Místek
sbírky SOA Frýdek-Místek*

Skupina dobrovolců, první zleva sedící Ondřej Stříž sbírky SOA Frýdek-Místek

Pamětní list sbírky SOA Frýdek-Místek

nadále nárokovalo pravomoc nad Slovenskem a také je vojensky obsadilo. Přitom vytlačilo ze slovenského území prozatímní vládu a svrhávalo místní orgány hlásící se k novému československému státu. Oddíly slabé československé ar-

madý doplněné o některé dobrovolnické jednotky se udržely v blízkosti moravských hranic.⁵

V Památku je této epizodě věnována vzpomínka Karla Šálka:⁶ „V blízkém městečku Čadci, které po odchodu dobrovoleckého oddílu npor. Jaroslava Pavlíka z Těšína bylo nepřítelem opět obsazeno, zorganizovali a vypravili Maďaři improvizovaný pancéřový vlak, na kterém přijeli do Turzovky a Vysoké, aby z něho stříleli a napadali kraj a lid. Tak například ve Vysoké napadli domnělého vůdce buřičů Polanského, jakož i jednoho jiného Slováka z Vysoké, vyvlekli je z domu na zahradu a před očima rodiny a celé obce zastřelili. Po těchto zprávách velitelství Frýdeckého praporu vyslalo do Bílé silnou četou, která postoupila přes Bílou do Turzovky. Maďarské hlídky pokoušely se naši četou stálými nájezdy a trvalými přestřelkami zneklidňovati, což donutilo vojenské velitelství ve Frýdku vyslati zbývající část 2. Frýdecké setniny z Místku s nákladem výstroje a vyzbroje k posílení čety v Turzovce.“ Frýdečtí pak kontrolovali železnici až do Kremnice. V blízkosti Hronské Breznice pak došlo k vítěznému boji s jedním maďarským pancéřovým vlakem. Frýdecký prapor byl rozpuštěn v červnu 1919.⁷

Dobrovolnické útvary vznikaly tedy z důvodů, můžeme-li to tak nazvat státních, ale také z důvodů místních, aby v době poválečného chaosu konaly strážní službu a zajišťovaly bezpečnost. Větší význam se klade na útvary vzniklé z hlediska státního. Ty byly organizovány podle pokynů vojenské správy, byly lépe vyzbrojeny a počítalo se

s nimi při obsazování Slovenska a národnostně smíšených území Čech a Moravy, např. Těšínska.⁸

Těšínsko bylo sporným územím, na něž si dělaly nárok Polská i Československá republika. Na konci října 1918 využili Poláci mocnější vojenské síly a většinu Těšínska obsadili. S tímto stavem se ale pražská vláda nehodlal smířit a celý spor měla řešit mírová konference. Polská vláda však vypsalala na tomto území své volby. Československá vláda reagovala vojenským obsazením sporného území, které začalo 23. ledna 1919 a zahájilo tzv. sedmidenní válku.⁹ Obsazení se kromě 21. francouzského legionářského pluku a II. brigády účastnily právě dobrovolnické útvary. Přímou z našeho kraje se jednalo o tyto jednotky: aistenční setniny I. až XX. z okolí Moravské Ostravy, Těšínský prapor, Orlovský prapor, Bohumínský prapor, Jízdní Národní Garda, Frýdecký prapor, I. a II. Příborský prapor.¹⁰

„Dobrovolci vykonali na Slovensku a na Těšínsku svou povinnost, dobrovolci mohli jít. A šli,“ vzpomíná MUDr. Antonín Přecechtěl. „Zatímco jiní stoupali v nové republice po stupních slávy, český dobrovolce zapadl v šedém davu, z něhož ostatně a bohudík vzešel.“¹¹

Dobrovolci se začali znovu objevovat na konci 30. let, v době zvýšeného ohrožení republiky. Tehdy se i na ulicích Frýdku a Místku začali při různých příležitostech objevovat starší vojáci ve svých typických modrozelených uniformách s baskickou čapkou na hlavě a s distinkcemi na této čapce a na rukávech. Ustavily se dobrovolecké organizace, které vyjádřily odhodlání zapojit se plně do obrany republiky. Víme dokonce, že došlo k dohodě o spolupráci při případném napadení německou armádou mezi dobrovolci a velitelstvím pluku 8. „Slezského“ v Místku. O tom, jak by tato spolupráce vypadala, se ovšem můžeme pouze dohadovat.

Po válce došlo k pokusu o obnovení organizace. 17. 2. 1946 byl na valné hromadě v Národním domě v Místku zvolen předsedou opět MUDr. Antonín Přecechtěl. 29. června 1946 byla nově ustavená Obec čs. dobrovolců sloučena s Československou obcí legionářskou.¹²

Poznámky

- 1 ŠIMURDA, Č.: Hnutí dobrovolníků z let 1918 – 1919 ve Frýdku-Místku. In: Památník Sdružení čs. dobrovolců z let 1918 – 1919 ve Frýdku-Místku, s. 16
- 2 PŘECEHTĚL, A.: Čs. dobrovolci z let 1918 – 1919. In: Památník, s. 8
- 3 HAMRLÍK, F.: Kdo je dobrovolce. In: Památník, s. 4
- Riegler, F.: Dobrovolci obsazují Frýdek. In: Památník, ss. 18 - 20
- 5 KLÍMEK, A.: Velké dějiny zemí Koruny české, sv. XIII, s. 41
- 6 ŠÁLEK, F.: Vzpomínka na 2. Frýdeckou setninu. In: Památník, ss. 21 - 23
- 7 Tamtéž, s. 24
- 8 PŘECEHTĚL, s. 8
- 9 KLÍMEK, s. 45
- 10 PŘECEHTĚL, s. 11
- 11 Tamtéž
- 12 ŠIMURDA, s. 17

Literatura

Památník Sdružení čs. dobrovolců z let 1918 – 1919 ve Frýdku-Místku. Frýdek-Místek 1947. Klímek, A.: Velké dějiny zemí Koruny české, sv. XIII. Paseka, Praha, Litomyšl 2000.

PhDr. Eduard Míček

(*19. 8. 1891- † 25. 6. 1962, Austin, Texas)

Bohumír Míček

Životním mottem Eduarda Míčka byl výrok Svatopluka Čecha: „Sláb jenom ten, kdo ztratil víru v sebe, a malý ten, kdo zná jen malý cíl.“

Celým jeho životem se táhne jako zlatá nit: touha po vzdělání, láska k vlasti, mimořádná cílevědomost i za cenu obětování soukromého života.

Jeho život lze rozdělit do dvou částí: od narození do roku 1924 v rodné zemi, od roku 1924 do smrti v USA.

Eduard Míček se narodil národnostně velmi uvědomělým rodičům Janovi a Janě, rozené Nогоlové – dne 19. srpna 1891. Jeho otec, vedoucí učitel českého lidu na Frýdecku, nepřipustil, aby některý z jeho pěti synů navštěvoval utrakvistickou školu ve Frýdku, tudíž mladý Eduard navštěvoval českou školu v sousedním Místku, který nebyl tolik germanizován jako Frýdek. Po získání základního vzdělání byl přijat na učitelský ústav na Slezské Ostravě. Tento učitelský ústav zakončil maturitou.

Jako mladý učitel nastoupil nejdříve na školu ve Skalici u Frýdku. Potom byl přeložen do Nošovic. V době působení na této škole úspěšně složil zkoušky na odborného učitele a jako odborný učitel působil na měšťanské škole v Orlové. Na to působil jako cvičný učitel na učitelském ústavě ve Slezské Ostravě. Ředitelem učitelského ústavu byl v té době p. Stojan, příbuzný známého olomouckého arcibiskupa A. C. Stojana.

Jako cvičný učitel na pozdějším ústavě pro vzdělávání učitelů působil i po skončení 1. světové války. Začátkem roku 1919 však onemocněl. Byla mu udělena bezplatná dovolená od 1. března 1919 do konce školního roku. Po této dovolené přešel na českou měšťanskou školu ve Frýdku.

K jeho učitelské činnosti nutno poznamenat, že byl u svých žáků oblíben. Podnikal s nimi o nedělích a prázdninách výlety do blízkých Beskyd. Učil je tak lásce k přírodě, rodnému kraji a jazyku a prohluboval v nich vlastenecké cítění. Nezahálel ani o prázdninách.

V rámci tzv. Sirotčího spolku pro okres frýdecký a těšínský vedl prázdninové družiny pro českou mládež ve Frýdku a Starém Městě.

Aktivně se účastnil převratových událostí roku 1918 v rodném městě a okolí. Nebyla to jednoduchá jednání. Např. zástupcové starostenského sboru šli za hejtmanem Beneschovským, jakožto přednostovi okresní politické správy ve městě s žádostí, aby uznal československý stát. Ale pan hejtman se vymlouval, že nemůže tak učiniti a musí vyčkat pokynu z Opavy. Druhá deputace – byli to členové národního výboru ve Frýdku s předsedou dr. Ladislavem Peškem se

odebrala na magistrát. Deputace přišla do plně obsazené zasedací síně. Dr. Pašek odborný učitel Ed. Míček vysvětlili obecnímu zastupitelstvu, proč přišli a žádali rychlou odpověď. Debatovalo se, domlouvalo. Obecní zástupcové města Frýdku žádali aspoň třídní lhůtu, aby se obyvatelstvo samo hlasováním mohlo rozhodnout, kam chce náležet do budoucna. Ta třídní lhůta, to bylo zase čertovo kopytko, které mělo umožnit příchod vojska do Frýdku. Avšak zástupcové národního výboru zamítli tento požadavek a vyzvali obecní zastupitelstvo, aby do 17 hodin odpoledne dalo písemné prohlášení, že přistupuje k československému státu. To bylo po poledni. Po třetí hodině odpoledne dorazilo již vojsko do Frýdku, a to z Těšína.

Nebylo to však vojsko německé nebo maďarské, jak si představoval pan starosta, nýbrž české vojsko s velitelem nadporučíkem Pavlíkem. Žádost frýdeckého starosty Pawlika o posláni vojska do Frýdku, dostalo totiž polské velitelství v Těšíně, jež ji odevzdalo nadporučíkovi Pavlíkovi k vyřízení. Ten asi se sto českými vojáky se vydal na cestu do Frýdku. Tak na Pawlika přišel Pavlík. Vojsko obsadilo poštu a postavilo se před magistrát. O 17-té hodině, kdy měla být dána odpověď Národnímu výboru, přišli jeho členové i s nadporučíkem Pavlíkem do zasedací síně, kde

PhDr. Bohumír Míček
(kolem r. 1926)
archiv autora

PhDr. E. Míček (druhý zprava)
s kolegy z Texaské státní
univerzity
archiv autora

Kniha Duch americké výchovy, 1929

Kniha Amerika se učí

Český čtenář, podzemní vydání

už bylo celé obecní zastupitelství. Nadporučík Pavlík ohlásil, proč přišel a zdůraznil, že by užil nejpřísnějších trestů vůči těm, kdo by chtěli zosnovat vzpouru ve městě. Když viděli zástupcové města, že to velitel míní vážně, že jiného nezbyvá nežli uznat československý stát, usnesli se po krátké poradě, že uznávají československý stát a přihlašují se k němu.

Za několik dní zorganizoval Eduard Míček českou slavnost s průvodem. V čele průvodu kráčeli tři: Eduardův mladší bratr, tehdy student nesl velkou knihu, další bratr Bohumír nesl bochník chleba a soused Adolf Kočvara nesl symbolicky velké kladivo. Před zahájením průvodu promluvili četní řečníci i zástupce radnice.

Není bez zajímavosti, že v září r. 1919 se zúčastnil jednání těšínské delegace v Paříži a že po jeho návratu byl jmenován členem výborové sekce přednáškové komise pro plebiscit na Těšínsku.

Po skončení I. světové války asi v r. 1919/20 bylo vypsáno několik míst pro učitele ke studiu na filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze. Podmínkou byla maturita na gymnáziu, maturita na učitelském ústavě nestačila (snad s ohledem na latinu). Musel tudíž Ed. Míček složit maturitu na gymnáziu. Ani tím však ještě nebylo vyhráno, protože o studium byl mimořádný zájem. Podařilo se překonat všechny překážky a byl konečně přijat Karlovou univerzitou, kde posléze úspěšně studoval. Zvláště dobře pracoval u prof. Kádnera. Právě na jeho doporučení mu bylo umožněno, aby mohl studovat určitou dobu - minimum 1 – 2 semestry na Kings' College v Londýně. Bydlel v Londýně-Central YMCA, Tottenham Court Road, W. C. 1. Aby se uživil, vyučoval české děti zaměstnanců našeho zastupitelského úřadu v Londýně. Dále dopisoval do anglických časopisů o poměrech v osvobozené vlasti. Za pobytu na londýnské univerzitě se seznámil s řadou vynikajících lidí, např. s bohemistou-slávistou Paulem Selverem. P. Selver zpracoval knihu Otakara Březiny pod názvem: A study in Czech Literature, kterou potom věnoval Ed. Míčkovi s tímto textem: „To Eduard Míček with kind regards from P. Selver, London, April, 14th, 1923.

Na filozofické fakultě Karlovy univerzity studoval mimo jiné řečtinu.

Vysokoškolská studia zakončil promocií, která se konala 7. června 1924. Byl promován na doktora filozofie (PhDr.). V tomtéž roce Praze vyšla jeho studie „Vznik a vývoj hnutí slonzáckého a germanizace školství na Těšínsku“ (1924).

Snad se počítalo s tím, že po promoci na Karlově univerzitě v Praze se vrátí na školu ve Frýdku. Údajně se také ucházel sám o místo ředitele na místní škole. Toto místo však nedostal a vyvodil z toho správný závěr.

Jeho houževnatost a cílevědomost ho poháněla stále výše. Brzy po promoci, ještě v r. 1924 odjíždí do Spojených států amerických. Chtěl zblízka poznat způsob života v USA, jakož i systém amerického školství. Když v r. 1924 odjížděl, asi netušil, že opouští rodnou vlast navždy.

Do USA přijel 31. srpna 1924 a stal se instruktorem češtiny na Harrisonově vyšší škole technické v Chicagu, kde za jeho působení počet studentů češtiny vzrostl ze 180 na 240.

Na podzim roku 1926 na výzvu Matice Vyššího vzdělání v Chicagu se ucházel o místo instruktora češtiny na Texaské státní univerzitě v Austinu, kde hodlali zavést náš jazyk mezi učební předměty. Místo dostal a začal s jedním kusem češtiny a 14 studenty. Práce pro český jazyk se stala smyslem jeho života a prostředkem k povznesení českého lidu v Texasu.

Napsal četné pedagogické a sociologické studie, knihy „Ducha americké výchovy“ a „Amerika se učí“, jež vyšly v knihovně Škola vševědná v Praze. Často řečnil česky i anglicky o československé vzdělanosti, dějinách a pokroku.

Stal se členem Dědictví Komenského, Amerického ústavu v Praze, Československé národní rady v Americe, American Association of University Professors ve Washingtonu, D. D., The University Club, klubu Čechie, Spolku československých ex-studentů texaských a Slovanské Podporující Jednoty Státu Texasu. Když přijel do Austinu, předseda germánských jazyků, kamž náš český-slovanský jazyk byl přičleněn, mu řekl přímo, že český jazyk se na univerzitě (v Austinu) neudrží déle nežli dva roky.

Ve školním roce 1936-37 měl již pět kursů české řeči a literatury a 89 studentů. Záslouhou sjezdu Slovanské Podporující Jednoty Státu Texasu, konaného r. 1928 v Temple a jejího zvláštního výboru, jenž vyjednával s prezidentem univerzity, byl rozhodnutím sboru univerzitních regentů na jejich schůzi konané od 2. do 4. dubna 1929 obnoven samostatný department slovanských jazyků. Rozvoji české řeči na univerzitě pomáhal český tisk a české spolky udílením stipendií pro studenty. Roku 1931 byl zaveden český jazyk i do univerzitní letní školy.

Ve školním roce 1931-32 započato bylo s vyučováním českému jazyku na vyšších školách (high school) v Austinu, Temple, Houstonu, Hallettsville, Needville a na akademii sv. Ludmily v Shiner.

Dne 15. března 1932 se podařilo na gen. konferenci profesorů Texaské státní univerzity prosadit, že univerzita uznala češtinu na vyšších školách a dává za ni stejný kredit jako za jiné moderní jazyky a dne 6. ledna 1933 na konferenci koleje umění a věd Texaské státní univerzity bylo rozhodnuto, že studenti mohou konati hlavní

zkoušky (major) pro hodnost bakalářskou (B.A.) též z češtiny, které se tím dostalo plné rovnosti s řečmi velkých národů. Je zajímavé, že z praktických důvodů, se učili naši řeči na univerzitě i na vyšších školách i studenti, kteří nejsou českého původu. Kromě studentů z Texasu studovali na univerzitě českou řeč a literaturu i studenti ze státu: Illinois, Idaho a Iowa. Sedm studentů z Texaské státní univerzity obdrželo stipendia pro studium na univerzitě Karlově v Praze. Mezi nimi byl i známý pozdější advokát Roman J. Bartosh (jenž po dobu prázdnin bydlel u matky Ed. Míčka ve Frýdku, Nových Dvorech).

Je charakteristické, že krajané v Austinu, nevynikající počtem ani bohatstvím, vybrali už za I. světové války mezi sebou 150 dolarů, které věnovali na osvobození staré vlasti. Také poučovali své okolí o českém národu, jeho minulosti i snahách do budoucnosti. Za II. světové války se do obchodní činnosti plně zapojil prof. Ed. Míček, jenž navíc pozval k přednáškám na univerzitu tehdejšího ministra exilové vlády Jana Masaryka, jenž po dobu pobytu v Austinu bydlel u Ed. Míčka. Mezi profesory i univerzitními studenty a členy texaské státní zákonodárné moci byly šířeny propagační spisy.

V Americe publikoval množství článků a studií o A. Jiráskovi, Sv. Čechovi, S. Puškinovi a jiných autorech, propagoval českou historii, kulturu i tradice. Rovněž zájem o ruskou klasiku ho provázel celým životem. Při cestě do Ruska v r. 1909 se osobně setkal s L. N. Tolstým. Tolstému a jeho dílu věnoval dvě knihy, které vyšly v Texasu v letech 1958 a 1961 – „The real Tolstoj“ a Tolstoj the Artist and Humanist“.

Míček byl také členem vědeckých organizací, prezidentem Americké asociace učitelů slovanských jazyků a v neposlední řadě se významně podílel na organizaci a činnosti krajanských spolků v Texasu.

Dnes se setkáváme s nekritickým odmítáním některých názorů a přístupů s přeceňováním jiných. Při překonávání tohoto nedostatku může být Míčkův odkaz podnětný i dnes. Ve svém díle i pedagogické práci skloubil pozitivní prvky amerického pragmatického školství, ruské volné školy v pojetí Tolstého s tradicemi naší národní pedagogiky.

Eduard Míček

(Vzpomínka PhDr. Martiny Hřebíčkové-Míčkové na svého prastrýce Eduarda Míčka)

O řadě těch, kteří se zasloužili o šíření české kultury a tradic naší pedagogiky za hranice země, se donedávno mlčelo a jejich úsilí nebylo dosud oceněno. Mezi takové patří i slavista a pedagog profesor PhDr. Eduard Míček, který v letech

1924-1962 působil ve Spojených státech. Nejprve pobýval v Chicagu a později přednášel na Texaské státní univerzitě v Austinu.

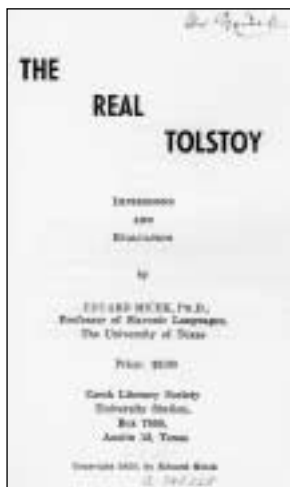
Narodil se r. 1891 ve Frýdku, vystudoval nejprve učitelský ústav ve Slezské Ostravě a ve studiích pokračoval na Filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze. Na univerzitě navštěvoval mimo jiné přednášky profesora Kádnera z pedagogiky. Na jeho doporučení odjel v roce 1922 do Londýna, kde na King's College pokračoval ve studiu pedagogiky. Seznámil se zde se systémem anglického školství. Míček se však především zajímal o americké školství, přitahovalo ho americké pojetí výchovy v duchu demokracie. Po absolvování FF v Praze v r. 1924 odjel proto do Ameriky. Nastoupil na místo po docentu V. Příhodovi na univerzitě v Chicagu. Výsledkem jeho pobytu v Chicagu byla kniha „Duch americké výchovy“, která u nás vyšla v r. 1929. Kniha

Rodinná fotografie rodiny Míčků

zleva doprava horní řada: Bohumír, Jaromír, Libor, Bohumír ml. Jaroslav, Jan ml., Jan str., Oldřich, Eduard, dolní řada Františka, Jožka, Jana, Eduard, Marie, Marie, sedící děti Jana, Milan, Jarmila
archiv autora

PhDr. E. Míček (uprostřed) s Janem Masarykem, ministrem exilové vlády ČSR
archiv autora

Pravdivý Tolstoj, 1958

podává ucelený obraz amerického pragmatického školství té doby a přispěla k objektivnímu hodnocení americké pedagogiky. Nejpozoruhodnější je první část knihy. Zde Míček informuje o tom, jak jsou na amerických školách dětem vštěpovány ideály demokracie. Některé přístupy mohou být inspirující a podnětné i dnes.

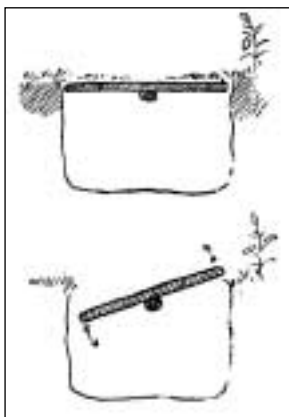
Například důraz na spolupráci žáků a učitelů, která je realizována tak, že se žáci podílejí na správě školy. Typická v tehdejší Americe pravidelná školní shromáždění, na které byli zváni významní lidé, kde se především diskutovalo a debatovalo, kde se žáci mohli naučit formulovat a obhajovat své názory. Od mládí se kultivovalo umění diskuse, které je nepochybně jedním ze základů demokracie. Publikace vzbudila značnou

pozornost, proto Míček věnoval americkému vzdělávání ještě jednu knihu, která vyšla pod názvem „Amerika se učí v roce 1930“.

Na Texaskou univerzitu přešel v r. 1926. Zasloužil se zde zejména o zřízení samostatného ústavu slovanských jazyků. Sám také vyučoval češtinu a ruštinu, napsal několik učebnic češtiny pro děti krajanů podle ročních období „Jaro“, „Léto“, „Podzim“, „Zima“. O své studenty se pečlivě staral nejen po stránce odborné, ale i po stránce jejich materiálního zabezpečení. Založil a finančně podporoval nadaci, která udělovala stipendia studentům slovanského původu a také zprostředkovala jejich studijní pobyty na Karlově univerzitě v Praze. Po II. světové válce to byl např. Mr. Joe Malík.

Tři vlčí příběhy z Beskyd

Dana Piegzová

Vlčí jáma

Není to tak dávno, co televize začala vysílat záběry ovcí zadávaných vlky v obci Morávka. V roce 1995 se vlci poprvé objevili v oblasti Kottaře, a protože jsou chráněni, způsobují každoročně hospodářské škody. Naši předkové s nimi také zápasili o svá stáda, ale tehdy je mohl kdokoli a kdykoli lovit jako škodnou.

Ve středověku žilo na našem území mnoho vlků. V létě kradli dobytek, v zimě napadali vesnice. Když roku 1236 stohlavá smečka znemožňovala výjezd z Pražského hradu, nařídil Přemysl Otakar II. kopat vlčí jámy v každé vsi.¹ Slezsko šlo v té době ještě vlastní cestou, ale nařízení zajiště byla podobná. I v Beskydech se budovaly vlčí jámy a místa, kde se nacházely, se dodnes nazývají Vilčarnia (Morávka, Lomná) nebo Vilčunka (Pražmo). Pozůstatky jam byly místy patrné ještě po II. světové válce.²

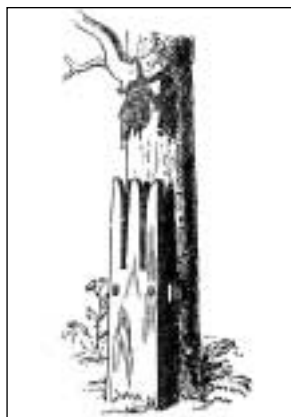
Když někdy na přelomu 17. a 18. století začali lidé osidlovat divokou dolinu Lomné, chránili se před vlky následujícím způsobem. První osadník, jakýsi Slovák, si na pasece postavil chalupu a vedle ní seník vysoko nad zemí mezi kmeny čtyř stromů. V létě bydlel ve stavení, v zimě žil i s kozou v seníku. Další osadníci si stavěli obydlí tak, aby potůček tek l chalupou. V zimě voda nezamrzala a nebylo třeba vycházet ven.³

S postupem času se osídlení rozšiřovalo a ubíralo dravé zvěři životní prostor i potravu. Na odlesněných vrcholcích hor prosperovalo pastevectví, které však způsobilo nápadný úbytek drobné zvěře. Beskydské lesy se rychle ztenčovaly těžbou dřeva pro milířování, výrobu potaše

v salajkách a nakonec pro hutě. Akutní nedostatek dřeva vyvolal zásahy Marie Terezie ve prospěch lesa proti zvěři. Těšínská komora začala uměle zalesňovat, a aby se mladý porost udržel, zredukovala podle nařízení z roku 1741 červenou a černou zvěř na 50%. Vlci tak trpěli nedostatkem přirozené potravy a způsobovali četné hospodářské škody. Ty vyřešil Josef II. tím, že roku 1786 vydal patent proti šelmám, na jehož základě byli dravci do 2. poloviny 19. století zcela vyhubeni.⁴

Kronikář Dolní Lomné zaznamenal 3 příběhy o vlčích, které slyšel od pamětníků ze své vsi. Říčka Lomná přibírá četné přítoky, které vytvářejí hluboká osamělá údolí, vhodná jako úkryt pro zvěř. Dnes jsou souvislé lesy i na vrcholech okolních hor, ale kdysi Lomnou obepínal věvec salaší a pastevních polan. Není divu, že tu vlci byli častými hosty. Nejvíce jich bylo mezi Mionším a Úplazem, a proto sem horalé nastrožili vlčí jámy.

Jedné noci však do jámy spadl muzikant, který se notně rozjařen vracel z Horní Lomné od muziky a zabloudiv. Na dně pasti si uvědomil, že se nachází na Vlčárně, která je od hlavního údolí hodně vzdálena, a je tudíž zbytečné volat o pomoc. Rozhodl se, že bude celou noc muzicírovat a doufat, že ho některý bača shora uslyší. Ráno jej však čekalo překvapení, díky němuž zajiště rázem vystřízlivěl. V rohu jámy se krčil vystrašený medvěd. A tak muzikant hrál a hrál a oba se strachem klepali, až k nim opravdu dorazili ovčáci. Muzikanta vytáhli a medvěd zabili – marně je zachráněný prosil, aby jej také nechali jít, když

Past zv. vlčí sloup

mu nijak neublížil. Podobný příběh stal se také nedaleko Kamenitého, kam zase zabloudil muzikant vracející se do Lomné z Košarisk. Do jámy prý tehdy spadl vlk, ale za něj se nikdo nepřimluvil. Místo, kde se událost odehrála, jmenuje se dodnes Muzykula.⁵

Jindy zase pod Úplazem pásl chlapec prasnice se selaty, když se objevil starý osamocený vlk. V nestřeženém okamžiku se mu podařilo jedno ze selat ukrást. Pasáček ještě stačil vylézt na strom, když se rozpoutalo krvavé divadlo. Rozzuřené bachyně vlka, který se uchýlil na pařez, obklíčily, a pak zaútočily. Vlka se dlouho a urputně bránil, ale prasnice jej nakonec roztrhaly na kusy. Pasáček byl výjevem tak zděšen, že slezl ze stromu a příběh doma vypověděl až pozdě k večeru.⁶

Třetí příběh o psu – vlku se odehrál kolem roku 1845. Tehdy bača ze salaše na Křínově dostal od svého bratra hajného darem vlče. Vyrostl z něj pes statný a inteligentní a ovčák ho vychoval tak, že sám spal v chalupě a pes v zimě hlídal šopu

s ovce. Přitom prý každou noc zabil jednoho až dva vlky a jeho věhlas časem dorazil až k úředníkům Těšínské komory. Ti se rozhodli, že ho odkoupí, a tak pozvali oba, baču i psa, do hospody. Pes ale skučel a vyváděl, jako by cítil něco neblahého. Po dlouhé době pustil ho bača ven a pil s pány celou noc. Když však ráno dorazil k šopě, úděsem oněměl. Pes ležel těžce raněný a uvnitř 32 ovčí mrtvých na jedné hromadě. Bača usoudil, že ovce zabil pes, když ho nechtěl pustit z hospody. V záchvatu vzteku ho zbil obuškem a pak zastřelil. V šopě však zahlédl pod hromadou vlčí ocas. Když ovce odklidil, našel 2 mrtvé vlky a díru v šopě, jak vlci odhrabali kameny. Tehdy mu svítko, že pes v hospodě situaci cítil, ale bača ho pustil pozdě. Když doběhl k šopě, byly ovce už mrtvé, a tak vlky rozsápal a ovce na ně nakupil – proč, na to ovčák odpověď nenašel. Večer se bača vrátil do chalupy, vypověděl rodině, co se stalo, přestal jíst a pít, zešlél a zakrátko zemřel. Jeho příběh vyprávěl kronikář bačův prasynovec Jiří Szkandera.⁷

Pasti na vlky

Poznámky

- 1 ČABART, Jan: Vývoj české myslivosti. Praha 1958
- 2 OA F-M: Kroniky obcí Morávka, D. Lomná, Pražmo
- 3 OA F-M: Kronika D.Lomné, II., s. 303 – 4
- 4 ČABART, J.: Vývoj české myslivosti, Praha 1958.
- 5 OA F-M: Kronika D. Lomné, I., s. 17 - 18
- 6 Tamtéž, s. 80
- 7 Tamtéž, s. 74 - 75

Těšínitová formace Beskyd

Jiřina Kábrtová

Název těšínit (teschenit) zavedl L. Hohegger v roce 1861 a tehdy pod něj zahrnul všechny pobeskydské vyvřeliny. Dnes je jako těšínit označována hornina „strakatého“ vzhledu – světlejší základní hmota s vyrostlicemi tmavého amfibolu (nejčastěji tvoří jehlice nebo sloupce). Pro horninu bohatou na olivín a vyskytující se nejčastěji spolu s těšínitem zavedl Tschermak (1860) termín pikrit.

Horniny těšínitové asociace Beskyd mají velkou rozmanitost a setkáváme se zde i s horninami jako například monchiquit, fourchit, ouachitit, pyroxenit aj.

Horniny těšínitové formace Beskyd se vyskytují na severním a severovýchodním úbočí Beskyd na severu Moravy. Tvoří drobná izolovaná tělesa i mocnější komplexy, které se dají sledovat nepřetržitě i v délce několika kilometrů.

Z hlediska orografického členění se těšínitová

formace nachází v provincii Západní Karpaty, soustavě Vnější západní Karpaty, podsoustavě Západobeskydské podhůří, celku Podbeskydská pahorkatina, a podcelku Těšínská a Příborská pahorkatina.

Na českém území se táhnou v pruhu od Českého Těšína přes Nový Jičín k Valašskému Meziříčí a končí téměř až u Hranic na Moravě. Menší výskyty byly vysledovány i na území Polska – v oblasti od Cieszyna po Wieliczku a Krakow.

Největší plošné rozšíření zaujímají tyto horniny v okolí Nového Jičína, mezi největší výchozy patří výchoz nad přehradní hrází u Žermanic.

Na některých lokalitách těšínitové asociace Beskyd byly nalezeny také pěkně vzorky minerálů. K nejznámějším lokalitám patří Hončova Hůrka nedaleko Příbora.

LOKALITY TĚŠÍMITOVÉ FORMACE NA TĚŠÍNSKU

STANISLAVICE

hornina: těšímitický pyroxenit, hojně protkaný žilkami kalcitu

Lokalita se nachází na pravém břehu Cho-
těbuzky (těsně za mostkem) asi 150 m severně
po místní komunikaci vedoucí z prudké zatač-
ky silnice z Českého Těšína směrem na Haví-
řov. Zajímavý a ojedinělý je přirozený výchoz
nad starým zarostlým lomem (těžba kamene
zhruba před 100 lety), kde má hornina zjevnou
polštářovou texturu (sloh), dosahující místy
velikosti až 1 m. Zvětralé části kulovitěho tva-
ru (zbytky polštářů) lze volně nalézt i v nižších
partiích lomu.

CHOTĚBUZ

hornina : pikrit (pikritický mandlovec) s bí-
lým kalcitem a červeným heulanditem

Lokalita se nachází na pravém břehu Cho-
těbuzky (poblíž brodu) jižně od Louckého lesa
a je přístupna ze dvou stran - zhruba 500 m na
severoseverozápad od zámku v Chotěbuzi ne-
bo 500 m východně od nádraží Albrechtice.

Jedná se o přirozený výchoz s tmavou hor-
ninou ve svahu, zarostlém listnatými stromy.

Pikrit je povrchově silně navětrán. Mineralo-
gicky je zajímavý hojný výskyt zeolitu **heu-
landitu** (dříve označován jako klinoptiolit) –
rozptýleně i v žilkách, spolu s šedobílým kal-
citem.

HRADIŠTĚ (Těrlicko)

hornina: těšímit s velkými jehlicovitými vy-
rostlicemi amfibolu

Lokalita na levém břehu potůčku (vlévá
se později do Stonávky) v obci Hradiště (asi
150 m vlevo dolů od silnice - poblíž místního
hřbitova). Jedná se o nápadně vystouplý terén,
připomínající kupu.

Jedná se o umělý skalní odkryv, vzniklý
lidskou činností – za účelem těžby stavebního
kamene. Dnes je lom nevyužívaný, hornina je
zvětralá a nižší části lomu jsou zavaleny silnou
vrstvou suti. Přesto se dají nalézt vzorky „čer-
stvějšího“ velmi dekorativního **těšímitu** a v ně-
kterých polohách se ve světlé základní hmotě
objevují i velká zrna narůžovělého zeolitu –
analcimu.

Všechny tři lokality jsou dobře přístupné
a vhodné zejména pro doplnění výuky přírod-
ních věd na školách, kde v učebnicích proble-
matika regionu zcela chybí.

Mezi další zajímavé výchozy hornin těšíni-

1) Jemnozrný pikrit s výraz-
nou drobně mandlovitou
texturou
foto Viera Gřondělová

2) Jemnozrný těšímitický py-
roxenit s výraznou centrickou
texturou – polštářový vývoj,
Stanislavice
foto Viera Gřondělová

tové formace Beskyd na Těšínsku a Karvinsku pak můžeme zařadit Žermanice (výchoz těšínitů u přehrady - s nerosty datolitem a apofylitem), Horní Bludovice (bývalý tzv. Kubošův lom s dekorativním těšínitem a nerosty natrolitem a analcimem) či Dolní Datyně (bývalý tzv. Slívův lom s těšínitem, analcimem a jílovými minerály).

Literatura, vztahující se k problematice těšínitové formace Beskyd

- HOHENEGGER, L.: Die Geognostischen verhältnisse der Nord Karpathen in Schlesien und der Angrenzenden Teilen von Mähren und Galizien, als Erläuterung zu der geognostischen Karte der Nordkarpathen. Gotha, 1861.
- KÁBRTOVÁ, J.: Významné lokality v oblasti těšínitové formace Beskyd. Ostravské muzeum, závěrečná zpráva z výzkumného úkolu, Ostrava, 1989.
- KALVAŇA, J.: O eruptivních horninách těšenitových a pikritových na severovýchodní Moravě. Rozpravy čes. akademie pro vědy v Praze, roč. I., tř. II., č. 29, Praha, 1892.
- KLVAŇA, J.: Těšenitý a pikrity na severovýchodní Moravě. Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, Praha, 1897.
- KRUŤA, T.: Mineralogické poměry a geologická stavba okresu frýdecko-místeckého. Těšínsko č. 6-7, Český Těšín, 1963, s. 1-8.
- KRUŤA, T.: Slezské nerosty a jejich literatura, Brno: Moravské zemské muzeum, 1973.
- KUDĚLÁSEK, V.-KUDĚLÁSKOVÁ, J.-MATÝSEK, D.: Chemické a petrologické studium pikritových hornin z podbeskydské oblasti. Sborník vědeckých prací VŠB-TU, roč. 9, č. 1, Ostrava, 1993, s. 63-92.
- KUDĚLÁSEK, V.-MANDOUR, M.-MATÝSEK, D.: Výskyt witheritu a barytu v těšínitických horninách na lokalitě Kunčice pod Ondřejníkem. Časopis pro mineralogii a geologii, Praha: ČSMG, 1989.
- KUDĚLÁSEK, V.-MATÝSEK, D.-KLIKA, Z.: Datolit v oblasti hornin těšínitové asociace. Časopis pro mineralogii a geologii, č. 2, Praha: ČSMG, 1987.
- MATÝSEK, D.: Kontaktní metamorfismus hornin těšínitové asociace. Časopis Slezského muzea, Opava, 1988, s. 77-86.
- MENČÍK, E. a kol.: Geologie moravskoslezských Beskyd a Podbeskydské pahorkaniny. 1. vyd., Praha: Academia, 1983.
- MENČÍK, E.-TYRÁČEK, J.: Přehledná geologická mapa Beskyd a Podbeskydské pahorkatiny 1:100 000. 1. vyd., Praha: Ústřední ústav geologický, 1985.
- MÜLLER, K.: Přehledná zpráva o geologickém průzkumu. Vysvětlivky ke geologické generální mapě - list Ostrava. Praha: Geofond, 1960.
- PACÁK, O.: Sopečné horniny na severním úpatí Beskyd moravských. Praha: ČAVU, 1926.
- ROHRBACH, C. E.: Über die Eruptivgesteine in Gebiete der Schlesische-Mährische Kreideformation mit Berücksichtigung der Ausserschlesischen Teschenitorkommen. Wien, 1885.
- ROTH, Z.: Vztah sedimentačního prostoru flyšového pásma v severozápadní části čs. Karpat k Českému masívu, (teze vysvětlujícího textu k listu generální mapy 1:200 000, M-33-XXIX - Olomouc). Praha: Ústř. úst. geol., 1960.
- ROTH, Z. a kol.: Vysvětlivky k přehledné geologické mapě ČSSR 1:200 000, M-34-XIX, list Ostrava. Praha: ČSAV, 1962.
- RUSEK, P.-VALOŠEK, Č.: Hončova Hůrka u Příbora - zajímavá mineralogická lokalita Pobeskydí. Přírodovědný sborník Ostravského muzea. Ostrava, 1968.
- ŘEHOŘ, F.: Přehled geologie severní Moravy. Ostrava: PřF OU, 1996, skriptum.
- ŘEHOŘ, F.-ŘEHOŘOVÁ, M.-VAŠÍČEK, Z.: Za zkamenělinami severní Moravy. 1. vyd., Ostrava: Ostravské muzeum, 1978.
- SMULIKOWSKI, K.: Materiały do znajomości skał magmowych Śląska Cieszyńskiego. Lwów, 1929.
- SUŠEŇ, P.: Geologicko-mineralogická charakteristika lokality Petřkoviccká hůrka. Ostrava: PřF OUg, 1997, bakalářská práce.
- ŠMÍD, B.: Výzkum vyvřelých hornin těšínitové asociace. Praha: MS ÚÚG, 1978.
- TSCHERMAK, G.: Über sekundäre Mineralbildungen in dem Grüstein-Gebirge bei Neutitschein. Wien: Akad. d. Wiss., 1860.
- Turistická mapa Ostravska 1:50 000 - list 61-62. 1. vyd., Praha: Klub českých turistů, 1997.
- UHLIG, V.: Über die Tektonik der Karpeten - Sitz. - Ber. Wien: K. Akad. Wiss., 1907.
- VALOŠEK, Č.: Těšínitý. Těšínsko, č. 8, Český Těšín, 1959, s. 2-4.

Zajímavé botanické nálezy v okrese Karviná

Kateřina Švendová

V roce 2000 byl v Muzeu Těšínska prováděn floristický výzkum na poddolovaných územích a antropogenních mokřadech okresu Karviná. Je známo, že značná část území tohoto regionu je silně ovlivněna těžbou černého uhlí. Prostor vymezený zhruba městy Havířov, Orlová a Karviná je charakteristický zcela změněným reliéfem - mnohé lokality byly poddolovány a poklesly často o desítky metrů. Na jiná místa byla vyvezena hlušina, nebo byly naplavovány uhelné kalý a popílek. Zanikly sídelní celky, hornické kolonie a příroda byla rovněž zcela pozměněna.

Kde byl dříve les, je dnes rybník, kdy byly rybníční oblasti, jsou dnes navážky haldoviny. Na kalištích a odvalech panují extrémní klimatické, hydrologické i pedologické podmínky, přesto se na nich velmi brzy začnou usazovat první rostliny, jejichž semena přinese vítr, déšť, nebo jsou šířena z okolních lokalit. Nejdříve převažují jednoleté byliny patřící mezi rychle se šířící karanténní plevele, postupně se uplatňují i dvouletky a trvalky, které využívají malé konkurence ostatních druhů na těchto extrémních stanovištích.

Kruštík bahenní
foto František Balon

Floristický výzkum se zde proto může stát velkým dobrodružstvím a botanik nalezne druhy, které ani v širokém okolí dosud neviděl. Dokonce se často jedná o chráněné rostliny, které jsou na červeném seznamu květeny České republiky. Jelikož vývoj na těchto lokalitách není ukončen, mnohé prostory budou rekultivovány, jiná místa zarostou přirozeným náletem dřevin a za několik let se změní v les, některá zavodněná poddolovaná území postupně vyschnou, je pravděpodobné, že některé rostlinné druhy zmizí tak rychle, jako se objevily. Proto bych v tomto příspěvku ráda uvedla vzácné rostliny, které zde rostou paradoxně zásluhou devastující činnosti člověka.

Kruštík bahenní (*Epipactis palustris*) je krásná rostlina z čeledi vstavačovitých, až 50 cm vysoká s nachově hnědozelenými a uvnitř bělavými květy. Roste na vlhkých, podmáčených a bažinatých lukách. Často se rozšiřuje i na druhotná stanoviště - opuštěné lomy, železniční násypy. V našem okrese byla nalezena na kališti v Prostřední Suché mezi doly Dukla a František, kde našla pravděpodobně dočasné stanoviště. Na poměrně malém území kvetou v červenci stovky krásných kruštíků. Nejbližší lokalita výskytu tohoto druhu je v lomu u hráze Žermanické přehrady, odkud se drobná semínka rozšířila větrem. V Červeném seznamu cévnatých rostlin ČR z roku 2000 je kruštík bahenní zařazen do kategorie *silně ohrožených druhů*.

Na stejné lokalitě roste další vzácný druh (kategorie *kriticky ohrožených druhů*) - **židovíník německý** (*Myricaria germanica*). Jedná se o keř 0,5 - 2,5m vysoký se sivozelenými lístky na prutovitých větvích. Na konci větví jsou vrcholové hrozny velmi drobných růžových kvítků. Přirozeným stanovištěm tohoto druhu jsou přechodně zaplavované břehy vodních toků. Nejbližší přirozený výskyt židovíníku na řece Morávce v Dobré u Frýdku Místku byl značně redukován při povodních v roce 1997. Drobná semínka šířená větrem však našla dokonalé druhotné stanoviště právě na kalištích a odvalech

v okrese Karviná, kde je možné ho spatřit na nejméně deseti lokalitách.

Extrémní podmínky kališť a návozů haldoviny jsou příčinou dalšího zajímavého jevu - šíření teplomilných druhů. Na hrázích kališť byla zaznamenána rostlina, která v okrese Karviná dosud neměla pravidelný výskyt - **kozinec cizrnovitý** (*Astragalus cicer*). Jedná se o vysloveně teplomilný druh s centrem rozšíření na jižní Moravě a v Polabí. Šíří se však v poslední době na antropicky ovlivněná stanoviště, a tak se teplé černouhelné skládky staly jeho druhým domovem.

Východně dolu Dukla v Dolní Suché je poměrně velký komplex lesa - Karvinský les, který je poddolován a jeho části jsou zaplavovány vodou. Na březích jedné větší vodní nádrže rostou další dva zajímavé rostlinné druhy. Z čeledi vstavačovitých je to **prstnatec Fuchsův** (*Dactylorhiza fuchsii*). Orchidej s hroznem světle fialových květů s nachovou kresbou patří mezi nejhojnější druhy vstavačovitých v naší republice. Z okresu Karviná jsou však známy pouze dvě lokality (rybníční oblast v Loukách nad Olší a rybníky v Karviné - Olšínách), z nichž první už je vlastně historickou lokalitou, která byla zcela zničena. Patří do kategorie *vzácných druhů, vyžadujících pozornost* a proto je výskyt v Dolní Suché, kde stanovištní podmínky odpovídají jeho nárokům, velmi vítán. Na stejném místě roste **zeměžluč okolikatá** (*Centaurium erythraea*) - 20 - 60 cm vysoká léčivá bylina s bohatým květenstvím růžových kvítků. Roste na okrajích lesů, pasekách a loukách. V Červeném seznamu patří do stejné kategorie jako prstnatec Fuchsův a rovněž pro její růst a další šíření jsou podmínky na této lokalitě plně vyhovující.

Botanicky nejzajímavější antropicky ovlivněná lokalita je tzv. Darkovská nádrž. Na k.ú. Darkova, kde ještě před několika lety byla poměrně hustě osídlená oblast, vznikla dnes vlivem poddolování rozsáhlá vodní nádrž nazývaná „Karvinské moře“. Tato lokalita je spojena vodním

Porost kruštíku bahenního
na kališti v Prostřední Suché
foto Aleš Milerský

tokem s oblastí antropických vodních nádrží v Loukách nad Olší. Bohatství rostlinných druhů zaniklých Louckých rybníků zde proto alespoň částečně může být zachováno. Zajímavým jevem je kvalitativně i kvantitativně bohatší vodní květena v Darkovské nádrži, než v tůních v Loukách nad Olší, které jsou vývojově starší. V louckých nádržích je pravděpodobně již větší množství býložravých ryb, které dovedou vodní květenu velmi úspěšně zdecimovat. V „Karvinském moři“ rostou nejméně dva kriticky ohrožené druhy, jeden silně ohrožený druh a dva vzácné druhy, které vyžadují pozornost. **Řečanka pomořská** (*Najas marina*) je ponořená vodní rostlina, která se vyskytuje v mělkých stojatých vodách rybníků, tůní a mrtvých ramen řek. Patří do kategorie *silně ohrožených druhů* a v okrese Karviná byla zaznamenána poprvé. Podobná je jí **řečanečka menší** (*Caulinia minor*), která obývá stejná stanoviště, patří do kategorie *kriticky ohrožených druhů* a v okrese Karviná roste v několika rybnících. Pod vodní hladinou můžeme zaznamenat ještě jeden *kriticky ohrožený druh* - **ružkatec bradavčitý** (*Ceratophyllum submersum*). Při návštěvě této lokality v pravý čas - tedy v srpnu - může každý návštěvník vidět nevidaný úkaz - kvetoucí vodu. Nad vodní hladinu vystupují stopky s bílými květy **lakušníku okrouhlého** (*Batrachium circinatum*). Dlouhé (až 2,5 m) lodyhy s čárkovitými lístky jsou skryty pod vodou. Mezi bílými květy lakušníku můžeme vidět i žluté květy velmi zajímavé rostliny **bublinatky jižní** (*Utricularia australis*). Jedná se o masožravou vodní bylinu, jejíž lodyha a lístky s měchýřky, do kterých lapá vodní hmyz, jsou skryty pod vodní hladinou. Ne každým rokem však nad hladinu vyrostou stopky s 3 - 12 krásnými žlutými květy. Obě tyto rostliny patří do kategorie *vzácných druhů*, vyžadujících další pozornost.

Činnost člověka měla vliv i na vznik další zajímavé lokality, nazývané „mokřady u rondu“. Na severozápadě Havířova, mezi ulic

Ostravskou a tokem řeky Lučiny, byla prováděna v minulých letech navážka zeminy při stavbě nových částí Havířova. Vzniklo tak území s malými i většími tůnkami, kde se uchytila celá řada zajímavých rostlin a vzácných druhů živočichů. Novým rostlinným druhem je zde **štovík koňský** (*Rumex hydrolapathum*). Rozšířil se zde po povodních v roce 1997. Zajímavé je, že se jedná o teplomilný druh, který roste většinou v nejteplejších oblastech České republiky. Je to velmi nápadná rostlina až 2,5 m vysoká s až 1 m dlouhými listy.

Na území Havířova je i další lokalita, která je činností člověka velmi silně ovlivněna a skutečně nepatří k pěkným částem přírody. Jsou to rybníky v údolí Sušanky, které už po desetiletí slouží jako kalové nádrže. O to překvapivější je nález rostliny z kategorie *ohrožených druhů* - **dáblíku bahenního** (*Calla palustris*) v místech, kde do těchto nádrží vtéká kanalizační výpusť z přilehlé zástavby.

Území, která byla vlivem důlní těžby zcela přeměněna, kde původní přírodní společenstva

Keř židovíníku německého na kališti v Prostřední Suché
foto Aleš Milerský

Květenství židovíníku německého
foto Aleš Milerský

Karviná - Darkov „Darkovská nádrž“ vznikla poklesem poddolovaného území, v pozadí Důl Darkov, září 2001
foto František Balon

prakticky neexistují, procházejí v současné době zajímavým vývojem. Výskyt některých rostlin je jistě jen náhodný nebo krátkodobý. Přesto je nutné monitorování výskytu různých

vývojových druhů společenstev, jejichž formy, nejvíce podobné přirozeným biocenózám tohoto území, mohou být inspirací i pro rekultivační záměry.

Recenze

Karel Müller

Martin Štindl: *Z Meziříčí za oceán. Životní pouť P. Antonína Strčanovského SJ (1728 až 1799)*. Brno, Muzejní a vlastivědná společnost 1999, 71 s.

Dnes již poměrně početnou literaturu o působení jezuitských misionářů v zámoří obohatila nedávno velmi sličně vypravená knížka mladého velkomeziříčského archiváře. Na základě detailní heuristiky sleduje autor rodinné zázemí mladého Antonína, meziříčského rodáka, jeho školská léta na gymnáziu v Brně a na olomoucké univerzitě, až po rozhodnutí k odchodu do Střední Ameriky v rámci jezuitské misie. Náboženská zanícenost, obětavost a také nevšední jazykové vybavení umožnily P. Strčanovskému pobývat přes všechny nesnáze devět let na území indiánského kmene Tarahumarů. V roce 1767 však byli jezuité vypovězeni nejen ze Španělska, ale také z jeho zámořských kolonií a misionáři se museli vrátit domů. Jejich umístění v duchovní službě se stalo těžkým oříškem pro státní i církevní orgány. A právě další osudy P. Antonína jsou důvodem, proč o této publikaci referujeme na stránkách našeho časopisu. Byly to zřejmě především jeho zkušenosti s misijním působením, které vedly jezuitské představené k vyslání Strčanovského do zapadlého a neklidného koutu monarchie – na Jablunkovsko. Protiváhu

evangelickým pastorům zde představovali zvláště duchovní z řad jezuitů, opírající se o zázemí opavské jezuitské koleje a její rezidence v Těšíně. Strčanovský zde působil v letech 1769-1772, pak byl vzhledem k zdravotním potížím, projevujícím se již v Americe, poslán do klidnějších Čekovic na Moravě a po zrušení jezuitského řádu zakončil svou pouť v rodném Velkém Meziříčí. K uvedeným mezním datům Strčanovského působení na Jablunkovsku můžeme doplnit poněkud přesnější údaje čerpané z matrik Jablunkova, které autor při psaní své práce nevyužil. Jablunkovské rodné, oddací i úmrtní matriky totiž dobře dokládají intenzitu jeho zdejšího duchovního působení. Poprvé se zde Strčanovský objevuje 11. 3. 1769 při zápisu křtu Jiřího, syna Josefa Dronga a jeho manželky Evy z Mostů, naposledy jej zaznamenáváme 2. 8. 1772 rovněž při křtu, tentokrát Michala, syna Jana a Evy Legierských z Istebné. Většinou je křtící označen jako kaplan „in moeniis“, přičemž podoba jeho příjmení kolísá mezi Strzezanovsky, Strezanovsky nebo Strzizanowski, jak ostatně konstatuje i anotovaná publikace. Tu si vyplatí přecházt nejen ze zájmu o pestré osudy dávno již zapomenutého kněze 18. století, ale také pro autorovu kulturu jazyka, která dnes není zdaleka obvyklá a svou květnatostí nejlépe evokuje ducha popísané doby.

Muzeum Těšínska se představuje

Výstavní síň Muzea Těšínska Jablunkov

Mariánské nám. č.14., tel: 0659/359 533

Muzeum Těšínska 30. června roku 2001 otevřelo další ze svých poboček, a to výstavní síň v Jablunkově. Myšlenka zřídit výstavní prostory ve městě Jablunkově vznikla již v letech 1998/99. Cílem bylo navázat na muzejní tradice, které zde sahají do 19. století. V té době zde působilo rodinné muzeum Adama Sikory (místní tkadlec, sběratel a básník), které občanům zpřístupnil jeho syn Štěpán Sikora. Muzeum existovalo do roku 1938.

Roku 1924 bylo jablunkovské veřejnosti zpřístupněno filiální muzeum Slezské muzejní společnosti se sídlem v Orlové. Návrh na vytvoření jablunkovské pobočky byl podán již v roce 1920. Základ muzejních sbírek vytvořily exponáty z uspořádané výstavy starožitností u příležitosti zájezdu Československé obce sokolské na Jablunkovsko roku 1922. Pro toto muzeum v Jablunkově byly tehdy pronajaty dvě místnosti budovy Okresního soudu na Slámově ulici. Jeho úkolem bylo dokumentovat mizející pod-

máčkou řemeslnou výrobu, lidové zvyky a kroje na Jablunkovsku. Toto muzeum zaniklo v důsledku politických změn nastalých na Těšínsku před vypuknutím II. světové války. Po válce byl již pokus o obnovení muzejní činnosti v Jablunkově neúspěšný. Část sbírek se ocitla v muzeu v polském Těšíně a část byla ve čtyřicátých letech získána do muzea v Českém Těšíně. Další pokus o zřízení muzea v Jablunkově byl učiněn zhruba v roce 1986, kdy proběhla jednání mezi Okresním národním výborem ve Frýdku-Místku a Městským národním výborem v Jablunkově. Úspěšná byla až realizace myšlenky v roce 2001, již předcházela jednání mezi pozdějšími spoluinvestory projektu: Městským úřadem v Jablunkově, vlastníkem objektu ing. Zbyhněvem Sikorou a Muzeem Těšínska, jehož zřizovatelem je Okresní úřad v Karviné. Díky těmto, může být dnes veřejnosti přístupná v prvním patře domu na Mariánském náměstí č.p. 14 stálá expozice a výstavní síň.

Stálá expozice je obsahově zaměřena na historii a lidové tradice města Jablunkova a jeho blízkého okolí. Výstavní síň je určena dlouhodobým výstavám, které budou tematicky bezprostředně spjaty s městem Jablunkovem a okolními obcemi.

Návrh řešení interiéru výstavních prostor a technického zázemí provedl arch. Petr Kopecký. Realizací výstavního fundusu a dalšího vybavení byla pověřena firma Domov - sdružení Martina Adamíka z Vendryně. Jako jeden z výše uvedených investorů přispělo Muzeum Těšínska na realizaci projektu částkou zhruba 380 000 Kč, město Jablunkov investovalo do výstavního fundusu částku 283 509 Kč, nemalou měrou se zasloužil při realizaci projektu i třetí z investorů ing. Zbyhněv Sikora.

Otevřeno: ÚT-PÁ 9 - 17 h, SO 9 - 13 h, NE 13 - 17 h

Vstupné: děti, studenti, důchodci 5,-Kč, dospělí 10,-Kč, rodinné vstupné 15,-Kč, sleva 50%: člen KPVU, ISIC, ITIC, GO 25 a EUROBEDS, pro hromadné návštěvy dětí z mateřských a základních škol je vstup zdarma

Muzeum Těšínska se sídlem v Českém Těšíně, Hlavní třída 13 - 15,
tel.: 0659/761 211, fax: 0659/761 223,
E-mail: muzeum@muzeumct.cz, http: //www.muzeumct.cz